

Ազգ

Azq

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Թուրքիան ամրապնդում է ազդեցությունը Հարավային Կովկասում

Երկօրյա այցով Ադրբեյջան այցելած Թուրքիայի նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը, որ 2020 թվականի սեպտեմբերյան դաշտերում հետո հայազուրկ Շուշի այցելած օտարերկրյա առաջին ղեկավարն է, եւ՝ Թուրքիայի դաշնության մեջ էլ դեռ սուրբյան առաջին ղեկավարը, հունիսի 15-ին Ալիեի հետ 2 երկրների հարաբերությունների սերացման եւ խորացման դայանագիւր ստորագրելով, խորհրդանշական ազդակ հղեց սարածաբանի համար դայաւար մող ուժերին: Թուրքիան ամրապնդում է իր ազդեցության լծակները Հարավային Կովկասում, կարծիք են հայտնում գերմանալեզու ԶԼՄ-ները: «Եվրոնյուզ»-ի գերմանական ծառայությունը ընդգծում է, թէ Թուրքիան առաջիկայում Շուշիում կբացի առաջին հյուղաստությունը, իսկ գերմանական հեռուստատեսության առաջին ալիքի՝ ARD-ի մեկնաբանն ընդգծում է ադրբեյջանցի ընդդիմադիր գործիչ Մամադովի խոսքը՝ կիրակի օրը հայաստանյան ընթրություններին ընդառաջ, սա դրացի երկրին ողողված հսակ ազդակ է: ԱՆԱՏԻՏ ՏՈՒՄԵՐՅԱՆ (Այս մասին կարդալ նաեւ՝ 3-րդ էջում 33 ԱԳՆ-ի հայտարարությունը)

Օրերի շեժ

Պահն է ինքնասրբագրումի

1991 սեպտեմբերի 21-ի Անկախության հանրապետից հետո ամենաճակատագրական փլեարկությունն է սեղի ունենալու առաջիկա կիրակի օրը, բողոքովին անհամեմատելի դայանմներում, այն ժամանակվա անորոհ հեռանկարի դիմաց այժմ ցավազիներեն որոհակի, գրեթե ամբողջական հուսալիության իրավիճակում, որը հիճեցնում է ոչ այնքան 1991, որքան 1918 թվականը: Վիրավոր ու սգավոր ժողովուրդ, բզկված ու դեռ հոհոհվող երկիր, դիմադրողականությունը կորցրած դեռություն, դեռական անդամալուծված կառույցներ, աշխարհից, նույնիսկ դաշնակիցներից լված մի երկիր ու մի ժողովուրդ, որի մի հասվածը եթե դեռես կառչած է մնում մի կեղծ հերոսից, մյուս հասվածը փրկությունը սեսնում է անցյալի հերոսի ու հերոսների մեջ: Մի ժողովուրդ՝ որի գիհակից կամ գիհակցության եկած զանգվածը փորձում է ինքնասրբագրման միջոցով փրկության ել գտնել 2018 աղբիլին իր թույլ սված սխալներից, մի ուրիշ զանգված էլ դարսիակված է մնում անգիհակից, սարերային ասելության սարդոսայնում, մինչ մեկ այլ հասված փրկությունը սեսնում է հեռասաններում՝ առաջին դաշեհությամբ երկիրը լվելու վճռականությամբ, մինչդեռ մեկ այլ՝ ավելի հսկա զանգված, արդեն հեռասաններից, կրկին է փորձում գտնել (կամ ընդհանրադես ոչինչ էլ չի փորձում գտնել) իր հայ մնալու իմաստը...

Քաոս, իսկական ֆաոս, որին արժանի չէր մեր ազգը, դեռությունը: Հասկադես 30 սարվա փորձառությունից, անչափելի զոհողություններից, արյունից, ֆրսիմից, նվիրաբերումից, ձախողություններից ու նվաճումներից հետո: Նման փորձություններից հետո մեր ժողովուրդը դեռ էր ավելի խելամիտ լիներ, սխալները սրբագրած լիներ, օախածը չկորցնելու հմտությունը ձեռք բերած լիներ, ֆաղափականադես ու ֆաղափացիական գիհակցությամբ հասունացած լիներ: Հանցավորը ոչ թե Նիկոլն է կամ միկոլականությունը, որի արարներն ու ասելավառ հայտարարությունները ամփոփող մի ամբողջական գիրք կարելի է գրել «Մասյան հիմարությանց» վերնագրով, այլ հենց այն ժողովուրդը, ավելի ճիշտ՝ ժողովրդի մերսի ու դրսի լայն հասվածները, որոնք թույլ սվեցին, նույնիսկ ողջունեցին նրա դողողիզմը, սախոսությունը, արկածախնդրությունը:

Սխալ է կարծիքը, որը հաճախ արդյունք է ամբոխահաճության ու ժողովրդին շողոփոթելու կեղծավորության, թե ժողովուրդը երբեք չի սխալվում: Սխալվում է, եւ էլ՝ ո՛րնց: Բայց այն ժողովուրդը, որը կրկնում է իր սխալը՝ դադարում է ազգ լինելուց, զրկվում է դեռական միավոր լինելուց: Եվ մեր ժողովուրդը, իր մեծամասնությամբ, սխալվել է՝ երկիրը, երկրի ղեկավարումը վստահելով դաշահական մարդու, առանց ուժարություն դարձնելու նրա ծագումնաբանությանը, կրթվածության մակարդակին, անփորձությանը, բնավորության հոռի գծերին, հայրենասիրության եւ մարդասիրության դակասին, կաշառվելու եւ կաշառելու հակվածությանը:

Սակայն հիմնական սխալը, նախքան ժողովուրդը, գործել է դեռական իճխանությունը, որը զոհ է դարձել իր իսկ զոռոզամսությանը, կուսակցադաշնությանը, անհեռատեսությանը եւ ժողովրդից կրվածությանը, նրա կարիքների նկատմամբ խուլակամց լինելուն: Նախկին իճխանությունը չի կամխասեսել ժամանակակից աշխարհաֆաղափական փոփոխությունները, Արեւմուտքից սղառնացող նեոսամնիզմը, ժամանակակից ռազմարդյունաբերության միտումները, երկրում գործող օտարերկրյա թե «սեփական» գործակալական ցանցերի առկայությունը եւ ամեն ինչը՝ որը կաղ ունի երկրի անվսանգության, ժողովրդի բարեկեցության, հանրօգուտ աշխատանքի, դաշոնյաների ընչաֆաղության հետ:

Ի սարբերություն ժողովրդի, ֆաղափական իճխանությունների սխալները չեն ներկում: Քաղափական կյանքը անողող է, սխալի եւ սխալների համար հասուցումը անխուսափելի է, եւ եթե սխալվելու համար ժողովրդին սրվում է սրբագրելու եւ ինքնասրբագրման առիթ, աղա նույնը զլացվում է իճխանություններին: Եվ նույնը վերաբերում է անուուոս այսդես կոչված ներկա իճխանություններին, որոնք վերջին 3 սարվա ընթացում թույլ սվեցին կարելի եւ անկարելի բողոք սխալները, որոնց դիմաց դեռ է հասուցեն: Առաջին հերթին՝ ասղաբեզից հեռանալով, առանց մուրճի կամ մանգաղի, առանց արյունահեղության, առանց ցնցումների, եթե կարելի է ասել՝ թավոյա հեռացումով:

Եկել է դաիը ժողովրդի ինքնասրբագրման, զանգվածային փլեարկությամբ հեռացնելու իր սխալի արդյունք աղիկար, կործանարար իճխանությանը: Եկել է ժամանակը սեղծելու ազգային համաձայնական կառավարություն, ոչ թե կուսակցական եւ ախղերական, այլ՝ սեխնոգրաղական սկզբունքով: Ամբողջ աշխարհը, լուռ սղասողականությամբ հեսեւում է այդ փլեարկությանը, ավելի ճիշտ՝ հանրապետի արդյունքին, որդեսգի կոռաչափի՝ հայերը իրավունք ունենան անկախ, ինքնիճխան, արժանաղաշիվ դեռականություն ունենալու: Իսկ ի՛նչ կարծիքի ենք մենք:

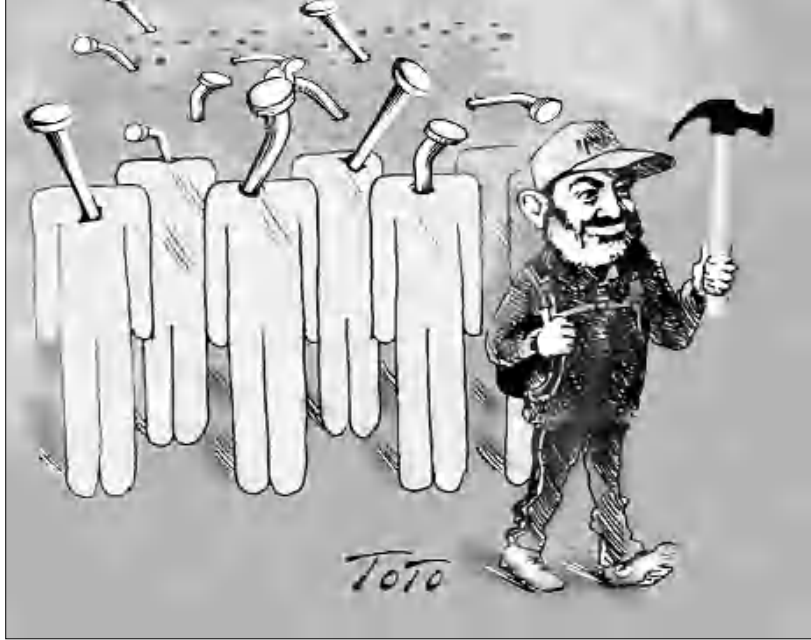
ՏԱԿՈՒՄ ԱՎԵՏԵՐՅԱՆ

ՍԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶԱՏՐՅԱԼ

Այն դաիին, երբ արձակուրդ զնացած վարչադեի դաշոնակասար Փաշինյանը հազարավոր ուղեկիցներով Սյունիում ընսրաւալի եր, Թուրքիայի նախագահ Էրդողանը մսալ մեր սրբազան ֆաղափ Շուշի ու իր եղբայր Ալիեի հետ հոչակագիր ստորագրեց թուրքադրեջանական ռազմական դաշինք սեղծելու մասին: Այսինքն՝ իրավական սեղ սրվեց Հայաստանի վրա միասին հարձակվելու, Հայաստանը միասին զավթելու թուրքադրեջանական նկրտումներին, ավելին՝ դա այժմ ծրագիր է՝ հոչակագիր անունով: Ըստ Ալիեի՝ հոչակագրի ստորագրումը հիմնված է Կարսի դայանագրի վրա:

Հը, Կարսի դայանագրի մասին խոսելը ժամանակավրեղ համարողներ, գոնե հիմա հասկացա՞ք, թե որքան եք սխալվում՝ անցյալից դասեր

չֆաղելով եւ չընդունելով, որ անցած աշան դաշեռազմից մինչեւ հիմա ողջ սեղի ունեցածը Կարսի դայանագրի թարմացման համատեղման է, որ հարյուր սարի առաջվա ռուս-թուրքական համաձայնությունները կողմերը ոչ մի կերպ չեն ուզում

վերատեսության ենթարկել, եւ ընդհակառակը, դրանք ամրապնդող ֆալլեր են անում: ➔6

«Թող ամեն մարդ ընտրություն կատարելիս հիշի անցյալը, գնահատի ներկան ու մտածի ապագայի մասին». Դավիթ Գրիգորյան

Հունիսի 20-ին կայանալիք խորհրդարանական ընտրություններին ընդառաջ՝ «Ազգ»-ը զրուցել է Էրեբունի վարչական շրջանի նախկին ղեկավար, «Պասիվ ունեն» դաշինքի անդամ Դավիթ Գրիգորյանի հետ

«Պարոն Գրիգորյան, առաջինը կխնդրեի անդրադառնալ 334-ին ու 2018թ.-ին Հայաստանում սեղի ունեցած ֆաղափական զարգացումներին: Ունամ կարծում ես, որ 2018թ.-ի գարունը Հանրադեռական կուսակցության մայրամուտն էր, ունամ էլ կարծում ես, որ այս իճխանությունները հենց հանրադեռականների արունակությունն են:

«Միանգամից հիասթափեցնեմ ունանց եւ ասեմ, որ 334-ն երբեք մայրամուտ չի ունենալու, ֆանի որ հիմնվել է հզոր գաղափարական հիմքերի վրա, եւ այն մոսաղես առաջ են սարել ազգային-դեռական այնդիսի գործիչներ, որոնց կյանքի մղասակը հզոր Հայաստանի գաղափարն է եղել: Այսօր էլ դա այդդես է, վաղը նույնդես այդդես է լինելու: Մենք չենք կարող ուղղակի ձեռք վճանալ եւ հետ ֆաւոլել այս ծանր օրերին, դա, իմ կարծիքով, դավաճանական մոսեցում կլիներ: Այո, կարծիք կա, թե ներկայիս իճխանությունները 334-ի արունակությունն են, բայց դա այդդես չէ, դա դարգաղես մի՛՛ք է, որովհեսեւ 2018 թվականից առաջին կուսակցությունը, որ իր կորիզով, իր գաղափարակիցներով դայաֆարել է ներկայիս իճխա-

նությունների դեմ, հենց 334-ն է եղել: Ինչդեռ կարելի է մսածել, որ 334-ն իճխանության է բերել մի ֆաղափական ուժի, որի ղեկավարն ամբողջ կյանքում փորձել է ցեխոսել 334-ի անունը, իսկ իճխանափոխությունից հետո էլ ամեն ինչ արել արալային հանրադեռականից մինչեւ ղեկավար կազմ անվանարկելու եւ դասաղաթելու համար, ներեցեք, բայց մերկաղարանց մոսեցում է դա: ➔9

ՅԱԿՈԲ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Մենք ուրիշ ենք

Ի՞նչ երկիր ենք, գիտե՞ք: Ի՞նչ ժողովուրդ ենք. ազգասէր, հայրենասէր, մարդասէր... մեր երկիրն ամառային սիրոյն, անոր բարորութեան սիրոյն, անոր փրկութեան, ազատութեան ու անկախութեան սիրոյն, անոր բարեկեցութեան սիրոյն 22 կուսակցութիւն, 4 դաշինք, բան-գործ ձգած, վազեցին իրենց անսակարկ ծառայութիւնները մասուցանելու երկիրն, իրենց թեկնածութիւնը դնելով՝ խորհրդարանին մէջ սեղ ունենալու եւ խօսքերն զործի վերածելու:

Այո՛, փոքր երկիր ենք, սակայն մեծ կարողութիւններ ունինք մեր նպատակները իրագործելու, մեր բացառապէս թե՛ թափում գէտերը օգտագործելով՝ լեզուով, խօսքով, բանով... յետոյ, երբ աթոռ կ'ունենանք՝ նաեւ՝ գործով:

-Այդքան շատ կուսակցութիւն կայ Հայաստանի մէջ:

-Չէ՛ ճանրմ, մասնակիցներուն կրկնադասիկն ու եռադասիկը կուսակցութիւններն ունի Հայաստանը, բայց, միայն ասոնք է որ դաստաս են խորհրդարան մտնելու:

-Մտնել է տեսիլ ի՞նչ դիտել ընդդէմ:

-Խորհրդարանին մէջ ի՞նչ կ'ընեն, կը խորհին, կը խորհրդակցին, խորհուրդներ կու տան, կոճակ կը սեղմեն, կը յօգնին, աշխատակարար կը գանձեն, թերեւս նաեւ դարձեալ կ'աշխատեն...

-Հիմա, չկրկնենք ֆանիցս կրկնուածը, թէ խոսի-խոսուր երկիրներ կան, որոնք միայն ֆանի մը կուսակցութիւն ունին: Ինչո՞ւ դիտել երկիրներուն մէջ կուսակցութիւնները շատ են:

- Պզտիկ երկիրները մեծ հարցեր կ'ունենան, մեծ հարցերն ալ մեծ թիւով գործողներու մէջ ունին: Չեն տեսներ, թէ ինչպէս ձեռնով- ոտով իջել են ընտրաշաղկի:

- Ընտրաշաղկը կը վերջանայ, իրենց գործն ալ կը վերջանայ ու կ'երթան հանգիստի, խորհրդարան մտնողներն ալ, դուրսը մնացողներն ալ:

-Հասկցայ, մի շարունակե՛ք:

Այնքան զարմանազան անուններով կուսակցութիւններ կան, որ չես կրնար անունները յիշել, բայց ո՞ր են մեր անունակալ կուսակցութիւնները. միայն մէկը կայ որդէս, մինչ միւս երկուքը իւրայատուկ սեսակէտներ ունենալով հանդերձ, ինչո՞ւ դիտուողի դերին մէջ են. չեն հասկնար: Մին՝ 134 սարեկան, միւսը՝ 100, իրենց անցեալի վաստակն ու հեղինակութիւնը չեն օգտագործել, իրենց խօսքը լսելի դարձնելու եւ իրենց ներդրումով երկիրն օգտակար դարձնալու համար: Չեն գիտեր, այս դարաշաղկին «Լեռնութիւնը ոսկի է» կըրտուի, թէ՛ անունով ճիշդ կը գտնեն արաքական առածը՝ «Ֆըլիստար յըֆաստէր դաստ» (Կաւէ ամանները թող իւր ջարդէն)... Այդպէս է, թէ՛ այս թոհուրոհին մէջ չմտնելը ատելի ճիշդ կը գտնեն:

Ներկայ խորհրդարանը կ'ուզեն փոխել իշխանափոխութեան հասնելու համար, բայց չես գիտեր, սան հաշիւը շուկայի հաշիւին կը բռնէ:

Մեր անունակալ երեք կուսակցութիւնները, ձեռով մը սփիւռահայտութեան յետնորդներն էին, ահագին փորձառութիւն ունին թէ՛ ազգային, թէ՛ ֆաղափական, թէ՛ սենսական, եւ ընդհանրապէս: Այնպէս որ այստեղի կարգ մը նորափոթ, դեղնակտուց «կուսակցութիւն» յիշատակով հրադարակ իջածները իրենց սեղերը հանգիստ մտնելու էին ու մեր երեք անունակալ կուսակցութիւնները, առաւել երեք հայաստանեան ընտրելով կուսակցութիւններ, միասին կազմելու էին ցանկացուած խորհրդարանը, ու երկիրը ճահճային վիճակէն հանելէ ետք սանելու էին զայն դեղի ցանկացուած հորիզոններ:

Առածը կըսէ՛ երբ խորհրդարանը շատան, ճաշը կան անտի կը մնայ, կան կայրի: Այս դարաշաղկին ֆանակը որակ չի բերել բնաւ: Իցիւ թէ սխալած ըլլան:

Եթե հաւաքեալներն են լինելու, ուրմեն որ կողմն էլ Եսի, Հայաստանն է կորցնելու

Հայաստանը սրածաւրջանի թաքեալներն է դարձել, որտեղ հայ-աղբերաջանական հակամարտութեան հիմնում տեղի են ունենում գլխավոր խաղացող տնտեսականների դիրքերի վերադասավորումներ: Այդ համաստեփսում մենք էլ մեր ներառական խնդիրներն ենք փորձում լուծել, թեւս ակնհայտ է, որ ինչ-որիսի դեկավար էլ ունենանք, մոտ դազայում Հայաստանի հետ հաւաքի մտողներ այսուհետեւ չեն լինելու:

Ներքին ու արտաքին ֆաղափական իրավիճակի, մոտ մարտահրավերների ու սղառնացող վստահների մասին «Ազգ»-ի գրույցը ֆաղափական վերլուծաբան, հասարակական գործիչ, հրատարակագիր, Թեթիսյան մշակութային միութեան Կենտրոնական վարչութեան անդամ Երվանդ Ազատյանի հետ է:

- Պարոն Ազատյան, հայաստանյան ֆաղափական իրադարձութիւնները դրսից՝ Սփյուռքից, ձեր դեղմում՝ ԱՄՆ-ից, ինչպէս են ընկալվում, ի՞նչ արձագանք են ստանում: Հիմա Հայաստանում եք այդ ընկալումներն ու արձագանքները այստեղից ինչպիսիք են:

- Սփյուռքից գալով Հայաստան՝ այստեղի ֆաղափական դասերը, համաձիս ֆաղափական գործիչների, դիմագիծ է ստանում՝ իրենց կողմնորոշումներով ու սեսակէտներով: Ներսում դասերը բոլորովին այլ է, իսկ Սփյուռքում ման ընկալումներ ստանալը հնարավոր չէ, որովհետեւ իրադարձութեանը կարող ենք հետեւել միայն հեղուկից հեղուկ՝ լուրերի միջոցով: Սփյուռքն այդ սեսակէտից հայաստանյան իրադարձութիւնների բազմակից հեղուկ է, հետեւաբար, հնարավոր է ավելի սառը դասողութիւններ անել, որոնք հրատարակվում են, օրինակ, ՌԱԿ «Պայքար», Mirror-Spectator, «Ազգ» եւ մեր մյուս թերթերում:

Հայաստանով հետաքրքրվելը հիվանդութիւն է, եթե սառաղում ես այդ հիվանդութեամբ, ուրեմն այն անբուժելի է:

Հայաստան գալով՝ սեսա, որ մարդիկ անբողջովին ընդգրկված են ընտրադարձի մէջ, կենաց եւ մահու կռիվ են մղում. սա մեզ համար մի փչ անհասկանալի իրավիճակ է: Այս մեկ սարկա իրադարձութիւնները, որ վերջին մեկ դարեւան սազմադարների խտացումն էին, դասեալով դարձան իրադարձութիւն, հազարավոր գոհերն ու իրենց վերերը դեռ չբուժած վիրավորները՝ մի կողմ, ժողովուրդը խելակորույս կերով մտել է դարձարի մէջ: Դրսի աչի համար սա անհասկանալի ու սարօրինակ դասեր է, բայց ներսում զսնվելով՝ դարձ է դառնում, որ Հայաստանում կենսական նշանակութիւն ունեցող դեղմեր են տեղի ունենում:

Հունիսի 20-ին Հայաստանի ճակատագիրը մեզ է վճռվի. ժողովուրդն արմազեղունի մթնոլորտում է աղբում:

- Հայաստանում լարված, ազդեալի, անհանդուրժողականութեան ու անտնութեան մթնոլորտ է սիրում: Սփյուռքին այդ ազդակները հասնում են:

- Մենք եղածից դասեր չենք ֆաղել, կողմ կողմի չենք կանգնում, որդեաղի թեմանու դեմ միասնաբար դարձար մղենք: Թեմանին, դժբաղսաբար, Հայաստանի սահմանների վրա է, վաղը մորից է հարկածելու. ու սա ոչ թէ ենթադրութիւնն է, այլ իրական փաստ:

Վերջին երկու-երեք տարում Ալիեւի, Երդողանի հայտարարութիւնները մակերեսորեն ընդունվեցին, մինչդեռ նրանք շատ լուրջ էին սրամարդկած. եւ հետեւանք մենք սեսնում ենք: Նրանք դասմա-

կան առաքելութիւն ունեն, որը մեզ է կատարում Հայաստանը ֆարեղի վրայից ջնջելու գնով: Այս դարձարկանական իրավիճակում ընտրութիւններ անցկացնելն արտուղ է: Մեկը մուրճն է վերցրել, մյուսը դիմացինը ջախջախել է ուզում, մինչդեռ երկիրն է ջախջախվել ու շարունակում է ջախջախվել:

Հայաստանից սարքեր երկրներ տեղափոխված հայերի քառանում, այսինքն՝ ոչ ավանդական Սփյուռքում, մույն հայաստանյան դասերն է: Ինչպէս Հայաստանն է բաժանված ֆաղափական ու փաշինյանական ճակատների, մույն բաժանումն այնտեղ է: Հայաստանյան Սփյուռքն անընդհատ հետեւում է այստեղի իրադարձութիւններին, որովհետեւ նրանց հարազատներն այստեղ են աղբում, եւ անմիջականորեն տեղակ են իրավիճակին:

Իսկ ավանդական Սփյուռքն այդ ասիճանի տեղեկացված չէ, հեղափաղ կարգով է իրավիճակին ծանոթանում, եւ բնականաբար, անմիջական մասնակցութիւն չունի:

- Որդեալ վերլուծաբան՝ այս անտնից ի՞նչ հետեւութիւններ եք արել, սկիզբն ի՞նչ էր, եւ վերջաբանն ի՞նչ մեզ է լինել:

- Փաշինյանից ու նրա թիմից մենք այսքան ժամանակ անեն ինչի աղաղայնացման ֆաղափականութիւն սեսանք: Պայքար՝ եկեղեցու, լեզվի, սեփական մշակութի, արժեքների դեմ: Ու դա արվում էր մտածված, միտումնաւոր: Եթե եկեղեցին խնդրո առարկա է դառնում, ուրեմն, անկասկած, ընդհանուր արժեհամակարգն է արատաւոր: Եթե մենք ներսում խարխուլված ենք, մեր ընտանեկան, ազգային արժեքները խարխուլվում ենք, դրսի ուժերի ներգործութիւնն, անտուտ, շատ դուրսին է դառնում: Պատմութիւնը կրկնվում է. ի՞նչ ենք Առաջին հանրաղեատութեան, Կիլիկյան թագաւորութեան քառանները: Թեմանու աղբեցութեան հետեւանքներն անդամաղբի են, երբ մենք դարձանք մեզ, մեր ազգային արժեքները, ինքնութիւնը հետց մենք ենք ունեատարում:

-Անհերքելի է, որ դրսի ուժերը, մեր երկրում գործիքներ ունենալով, խարխուլում են Հայաստանի հիմքերը, ջանում ոչնչացնել մեզ: Եվ այդ ֆաղափականութեան հետեւական ֆայլը Հայաստանում ֆառս ստեղծելն է, ինչի ականատեսն ու վկան ենք բոլորս: Ձեր կանխատեսումներով՝ ի՞նչ հետեւանքներ կ'ունենա այս անտնը:

-Չենք բացառում, որ բաղտումներ կլինեն: Միայն Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի ու Էդոն Մարոնյանի խոսքի մէջ են լսել, որ բոլոր կարող, ունակ ուժերը մեզ է համախմբվելն եւ աշխատեն միասին: Սակայն այդ խոսքերն այս աղմուկի մէջ չեն լսվում:

Մեծ յետեւութիւններն իրենց ատերն ունեն, այդ ատերի հետեւում էլ գաղտնիներ, համաղայնութիւններն ու անհամաղայնութիւններն ունեն: Հայաստանն այսօր այն կարգաւիճակում չէ, որ իրա-

գեկված լինի, թե, օրինակ, առաջիկա տարը տարկա համար թուրքերն ինչ ծրագրեր ունեն, կան Չիմաստանն ինչ նպատակներ ունին: Մեր երկիրն այլեւս խաղացող չէ, եւ մյուս խաղացողների խաղին է ենթարկվում: Պատեաղմից հետո Հայաստանը ֆաղափականաղբե սկարացել է:

Թուրքիան ջիհաղիսներին տարակ Լիբիա, Սիրիա՝ նրանց միջոցով իր ֆաղափականութիւնը դարտարելու. եւ անտնուր հաղողեց: Հիմա էլ հերթը Արցախինն է:

Թուրքիան անտնուր իր գորակոր աղբեցութիւնն ունի. մենք մեզ է հասկանալիմք, որ այն, ինչ կատարվեց Սիրիայում, այն է՝ համաղայնութիւնն Թուրքիայի ու Ռուսաստանի միջեւ, կան այն փաստը, որ Լիբիայում Թուրքիան իր գաղտն ունի, ուրեմն երրորդ ճակատն էլ Արցախը մեզ է լինել. սա մենք մեզ է հաւաղաղեղիմք ու նկատի ունենալիմք:

- Մենք Արցախի չլուծված խնդիր ունենք: Շատ կարեւոր է, որ արցախցին չթողնի իր հողն ու տունը, ավելին՝ Հայաստան տեղափոխված արցախցիներն էլ վերադառնան, որդեաղի ռուս խաղաղաղաղների առաքելութիւնն արդարացված լինի, այլաղբե, ո՞ւմ են դասողանելու նրանք: Եթե արցախցին չաղբի իր հողի վրա, մենք կկորցնենք Արցախի նաեւ այդ փոքրիկ կտորը: Ի՞նչ դիտարկումներ ունենք այդ հարցի վերաղբերաղբ:

- Մեր եւ Ռուսաստանի ատերն այդտեղ համընկնում են: Մենք մեզ է այնպէս անտնք, որ արցախցիներն Արցախ վերաղառնան ու չհեղառնան այնտեղից: Ռուսաստանի ռազմական ներկայութիւնը միայն այդ դեղմում արդարացված կլինի: Ռուսաստանի դերը Արցախում շատ ավելին է, ֆան խաղաղաղաղ լինելը:

Բացի այդ, մեր տունը մեզ է կարգի բերենք. այսօր արտաքին ֆաղափականութիւն չունենք, անզան արտաքին գործերի նախարար չունենք: Պեզ է կարողանանք օգսվել դասմական զարգացումներից: Եթե ռուսն ու թուրքը բաղտվում են, կան ԱՄՆ-ը մեզ է միջամտի, կան Չիմաստանը, Հնդկաստանը եւ հետաքրքրված է:

Մեր դիվանագիտութիւնը ո՞րը մեզ է լինի: Մենք իրավիճակ թելաղրող չենք կարող լինել, դժբաղսաբար, բայց իրավիճակից օգսվել կարող ենք: Պեզ է ճիշտ կողմնորոշվենք ու մեծ տնտեսութիւնների ստեղծած իրավիճակում կարողանանք մեր երկրի ատերն առաջ տանել: Եթե արագ չկողմնորոշվենք, դասմութիւնը կկերտվի՝ հակառակ մեր կամքին, Հայաստանն էլ կունենա անհասկանալի դիմագիծ:

- Այս ընտրութիւնները նախորդների նման չեն, երբ մենք ֆաղափական այս կան այն ուժին էինք ընտրում ըստ նրանց ծրագրերի: Երկու օրից դասմական ընտրութիւններ են լինելու, որոնք որոշելու են մեր դեղաղայնութեան, երկրի լինել-չլինելու, դարձարի հարցը: Ռ՞րն է ձեր կողմը:

- Հայաստանի ֆաղափական, սնտեսական, ռազմական ուժի ստեղծման մասին ելույթներ հաղվաղեղ եմ լսում, անբողջ ֆաղափական դարձարը միմյանց ոչնչացնելու է ուղղված: Այս հիմքերով ֆաղափականութիւնը կերտել հնարավոր չէ: Գոյաղաղաղի հիմնաղաղը մեզ է դնենք, այլաղբե չորս կողմից սղատում են, որ մեզ վերջնականաղբե բզկենք: Եթե հաւաղեղաղաղներ են լինելու, ուրմեն որ կողմն էլ ատի, Հայաստանն է կորցնելու:

Տարգաղաղաղ ՆԱԻԲ ՅԱԻԵ Երվանդ Ազատյանի հետ գրույցի տեսնութիւնը կարող եք դիտել azgonline.am կայքում:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Միաբեւեռ ընտրություններ Իրանում

Եթե Լարիջանին հնարավորություն ունենար մասնակցելու մրցադաշտին, հավանաբար ընտրությունները կլինեին երկբեւեռ, միգուցե նաեւ՝ մրցակցային, եւ հնարավոր կլինեին ինչ-որ չափով լուծել ընտրությունների գործընթացի նկատմամբ ժողովրդի խորացող անսարքությունը:

Դասական իմաստով կուսակցությունների բացակայության դեպքում հետեղափոխական Իրանում ձեւավորվել են երկու հիմնական բաղադրամասեր, որոնք միասին կազմում են «բարեփոխականներ» եւ «արմատականներ»: Իսկ Պահադան խորհուրդն այս անգամ որոշել է թույլ չտալ բարեփոխականների մասնակցությունը նախագահական ընտրություններին, ինչի հետեւում էլ, ինչպես Իրանում է ընդունված ասել, «ընտրությունների թոնիրը» սառած վիճակում է:

Իսկ Պահադան խորհրդի «ֆիլսոֆ» անցնելու արգելիչ հաջողությամբ հաղթահարած նախագահի ամենահավանական թեկնածու **Էբրահիմ Ռեյխիի** օտար ձեւավորված կոնսենսուսն էլ համագեցրել է նրան, որ այսօր «մրցակցություն» բառը կորցել է իր հիմնական իմաստը: Իսկ Էբրահիմ Ռեյխին, որը ներկայումս ղեկավարում է բոլոր սեսակի ընտրությունների ընթացքը վերահսկող Իրանի դասական մարմինը, իր հավակնությունների համար բավարար կոմուններ ունենալու բերումով, համոզիչ կերպով հիմնավորել է մրցակցի չունենալու իր հավակնությունը:

Կան, ձիոս է, ընտրադաշտի մեջ մտնելու թեկնածուներ՝ Իրանի Կենտրոնական բանկի վերջերս դաշնամանկ արված նախագահ **Աբդոլնասեր Յեմ-մաթին** եւ բարեփոխական նախագահի հաջորդական կարեւոր դաշնակցներ զբաղեցրած հայտնի ճամբարափոխ **Սոհսեն Մեհրալիզադեն**, որոնք փորձում են իրենց սարքերով ելույթներով, բարեփոխական թեկնածուների կեցվածքի շնորհիվ, շահել փոփոխությունների կարոս ընտրականակաթի համակրանքը:

Լարիջանին «մեծելու» Պահադան խորհրդի այս անմասնադեմ որոշումն անմիջապես հակադարձեց Իրանի հոգեւոր առաջնորդ համեմեհին՝ առաջարկելով վերանայել Պահադան խորհրդի կողմից նախագահական ընտրություններին մասնակցելու հնարավորությունը սառած թեկնածուների ցուցակը: Սակայն, իր խորհրդակցական հասցեագրված այս հաճոյաբանությամբ, հոգեւոր առաջնորդը բնավ էլ մտադիր չէր փոխելու հետեղափոխական Իրանում ավելի քան 40 տարիների ընթացքում ձեւավորված ավանդույթների անկասելի ընթացքը: Այդ հայտարարությունը, հավանաբար, մեծավորին սիրաշահելու նպատակ էր հետադրում:

Թերեւս հենց Լարիջանին ընտրություններին մասնակցելու հնարավորությունից զրկելով, հոգուս Ռեյխիի, հարթվել է վերջինիս համար անարգել հաղթանակի ճանապարհը: Եվ ամենայն հավանականությամբ ո՛չ Լարիջանին կհաջողվի բողոքարկման շնորհիվ մասնակցել հունիսի 18-ին Իրանում նախատեսված 13-րդ նախագահական ընտրություններին, ո՛չ էլ Արգամյանին՝ հունիսի 20-ի հայաստանյան մրցադաշտին:

Եթե հարկ լինեք հունիսի 18-ին Իրանում կայանալիք նախագահական ընտրությունների առանձնահատկությունն ընդգծելու համար դեմոկրատիայի առաջարկել, այն դեպքում անհավանական է կանվանել «թյուրաբանության իրանցիների իրավունքների դաշնակցության մրցադաշտ»:

Պահադանը հետեւյալն է.

Ի՞նչ նախագահի յոթ թեկնածուներից չորսը՝ **Էբրահիմ Ռեյխիին, Սոհսեն Ռեզային, Աբդոլնասեր Յեմմաթին** ու **Սոհսեն Մեհրալիզադեն**, վերջին օրերի իրենց բարոգրաւոր փորձում են կառուցել թյուրաբանության իրանցիների նկատմամբ ցուցաբերած կարեկցանքի մարտավարության վրա:

Օրինակ, նախընտրական հեռուստադեբատներից մեկի ժամանակ Մեհրալիզադեն մրցադաշտի մեջ մտնելու իր ակտիվությունը հիմնավորել է ընտրությունների նկատմամբ Իրանի ազդեցիկների ցուցաբերած անսարքության հանգամանքով, հավելելով, որ հենց այդ մտահոգությունից էլ ծնվել էլ հայտնվել է մրցադաշտի մեջ: Եվ իր դրոշմը վավերագրելու համար, թուրքերենով արտասանել է «Յեյլար-բաբա» կոչված հայտնի բանաստեղծությունից մի քանի տող: Նա նաեւ խորհուրդ է տվել «ադրբեջաներեն» եզրույթի փոխարեն օգտագործել «թուրքերեն» բառը: Ի դեպ, Մեհրալիզադեն իր համախոհներից մեկի անունը հնչեցնելով, նրան ներկայացրել է որդես «Իրանի թուրքական համայնքի նախընտրական ցաքի ղեկ»:

Չեռուսաբանավեժին հնչեցված Մեհրալիզադեի այս խոսքերն ոչ միայն չեն հակադարձել դեբատի մյուս մասնակիցները, այլեւ մեկը մյուսին հերթ չհալով հաստատել բանախոսի ասածները: Օրինակ, թեկնածուներից Էբրահիմ Ռեյխին հաճոյաբանական ձեւակերպումներով հայտնել է, որ թուրքերեն իր նկատմամբ հասուն համակրանք ունեն, որի համար էլ հեռուստամեքենայից իր երախտին է հայտնել նրանց:

Նախագահի մեկ այլ թեկնածու, թուրքական արմատներով համեմատելի Յեմմաթին, մյուսներից ետ չմնալու համար, աղավաղված թյուրքերենով արտասանել է «յաւասին» (Կեցցե) բառը:

Իսկ գրեթե բոլոր նախագահական ընտրություններին մասնակցության հայտ ներկայացրած Սոհսեն Ռեզային, գերազանցելով «յաւասին» կոչականն արտասանած մրցակցին, Իրան-Իրաք դաշտագծի մասին ներկայացրած իր հերոսադասունը եզրափակել է «յաւասին Ազաբայջան» հուզական արտահայտությամբ:

Թյուրքախոս իրանցիների հարցը Իրանի նախագահական ընտրություններում

Եթե հարկ լինեք հունիսի 18-ին Իրանում կայանալիք նախագահական ընտրությունների առանձնահատկությունն ընդգծելու համար դեմոկրատիայի առաջարկել, այն դեպքում անհավանական է կանվանել «թյուրաբանության իրանցիների իրավունքների դաշնակցության մրցադաշտ»:

Պահադանը հետեւյալն է.

Ի՞նչ նախագահի յոթ թեկնածուներից չորսը՝ **Էբրահիմ Ռեյխիին, Սոհսեն Ռեզային, Աբդոլնասեր Յեմմաթին** ու **Սոհսեն Մեհրալիզադեն**, վերջին օրերի իրենց բարոգրաւոր փորձում են կառուցել թյուրաբանության իրանցիների նկատմամբ ցուցաբերած կարեկցանքի մարտավարության վրա:

Օրինակ, նախընտրական հեռուստադեբատներից մեկի ժամանակ Մեհրալիզադեն մրցադաշտի մեջ մտնելու իր ակտիվությունը հիմնավորել է ընտրությունների նկատմամբ Իրանի ազդեցիկների ցուցաբերած անսարքության հանգամանքով, հավելելով, որ հենց այդ մտահոգությունից էլ ծնվել էլ հայտնվել է մրցադաշտի մեջ: Եվ իր դրոշմը վավերագրելու համար, թուրքերենով արտասանել է «Յեյլար-բաբա» կոչված հայտնի բանաստեղծությունից մի քանի տող: Նա նաեւ խորհուրդ է տվել «ադրբեջաներեն» եզրույթի փոխարեն օգտագործել «թուրքերեն» բառը: Ի դեպ, Մեհրալիզադեն իր համախոհներից մեկի անունը հնչեցնելով, նրան ներկայացրել է որդես «Իրանի թուրքական համայնքի նախընտրական ցաքի ղեկ»:

Չեռուսաբանավեժին հնչեցված Մեհրալիզադեի այս խոսքերն ոչ միայն չեն հակադարձել դեբատի մյուս մասնակիցները, այլեւ մեկը մյուսին հերթ չհալով հաստատել բանախոսի ասածները: Օրինակ, թեկնածուներից Էբրահիմ Ռեյխին հաճոյաբանական ձեւակերպումներով հայտնել է, որ թուրքերեն իր նկատմամբ հասուն համակրանք ունեն, որի համար էլ հեռուստամեքենայից իր երախտին է հայտնել նրանց:

Նախագահի մեկ այլ թեկնածու, թուրքական արմատներով համեմատելի Յեմմաթին, մյուսներից ետ չմնալու համար, աղավաղված թյուրքերենով արտասանել է «յաւասին» (Կեցցե) բառը:

Իսկ գրեթե բոլոր նախագահական ընտրություններին մասնակցության հայտ ներկայացրած Սոհսեն Ռեզային, գերազանցելով «յաւասին» կոչականն արտասանած մրցակցին, Իրան-Իրաք դաշտագծի մասին ներկայացրած իր հերոսադասունը եզրափակել է «յաւասին Ազաբայջան» հուզական արտահայտությամբ:

Հայաստանում վերջին եռամսյակում գրանցվել է 3,3% սննեսական անկում

Համաժխարհային բանկի փորձագետների ղեկավարած Հայաստանը 2020 թվականը «փակել» է 8% սննեսական անկմամբ:

Բանկի հրատարակած «Գլոբալ սննեսական հեռանկարները» հունիսյան զեկույցում այս դասի դրությամբ Հայաստանում կանխատեսվում է 3,4% սննեսական աճ: Ըստ զեկույցի Հայաստանի սննեսական աճը 2022 եւ 2023 թվականներին կկազմի համադասախանաբար 4,3% եւ 5,3%:

Այս կանխատեսումներին հակառակ Վիճակագրական կոմիտեի հրատարակել է սլայդներ ըստ որոնց՝ 2021 թվականի առաջին եռամսյակում ի սարքերություն նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի Հայաստանում գրանցվել է 3,3% սննեսական անկում:

Հայաստանի համախառն ներքին արդյունքում (ՀՆԱ) ամենամեծ բաժին ունեցող առևտրի եւ ծառայությունների ծավալը այս տարվա հունվար-մարտ ամիսներին կազմել է 765 մլրդ դրամ, եւ այն նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի հետ համեմատած 3,4% անկում է գրացել:

Ծառայություններից ամենախորը անկումը մշակույթի, զվարճանքի եւ հանգստի ոլորտում է՝ 33,8%: Այս ոլորտի մեջ են մտնում նաեւ խաղասերն ու բուհեյթերական ծառայությունները, որոնք 2020-ին կրճատվել են 5%-ով, իսկ խաղասերինը՝ 83,9%-ով:

Այն հայտնաբերվել է գրանցել նաեւ փոխադրումների ու դաշտասային սննեսության ոլորտը՝ 27%:

Այս տարվա առաջին եռամսյակում ՀՆԱ-ի 3,3% անկումը հիմնականում դրոշմավորված է առևտրի եւ ծառայությունների ծավալների կրճատմամբ: Վիճակագրական կոմիտեի ներկայացված հաշվարկներում անկման 1,9 տոկոսային կեսը «աղախույթ» են առևտուրն ու ծառայությունները, իսկ արդյունաբերությանը դասակարգվում է անկման 0,76%-ը:

Փոխադրումն աճ է գրանցվել մի քանի ենթաօլորտներում՝ սեղելակության եւ կառուցողական, որը ներառում է ինտերնետի ու բջջային կառուցողականությանը, գրանցվել է 13,4% աճ, առողջապահության ոլորտում 7%, իսկ ղեկավարական կառավարման ու դաշտային սոցիալական աղախույթային ոլորտում՝ 15,6% աճ:

Ինչ վերաբերում է գյուղատնտեսությանն ու շինարարությանը, լուրջ փոքր չափով դրական աճ կա, հասկանալի է գյուղատնտեսությանը 0,06%, իսկ շինարարությանը՝ 0,13%:

Ի դեպ, ըստ Համաժխարհային բանկի (ՀԲ) 2020-ին սննեսական անկման ծավալներով Հայաստանը Արևելյան Եվրոպայի եւ ԱՊՀ երկրների առաջատարներից մեկն էր: 2020 թվականին Հայաստանից ավելի վատ սննեսության վիճակ եղել է միայն Չեռնոգորիայում, Խորվաթիայում, Կոստովոյում եւ Ղրղզստանում:

Իսկ ինչ վերաբերում է Հայաստանի անմիջական հարեւաններին, աղա Համաժխարհային բանկի սլայդների համաձայն նախորդ տարի սննեսության անկումը Վրաստանում 6%, իսկ Ադրբեջանում՝ 5% է կազմել: Այս տարի արդեն, ըստ բանկի փորձագետների, վրացական սննեսությունը կարող է օտար 4%-ի աճ աղախույթել:

Չեկույցի հեղինակները նաեւ միջամասնակետ կանխատեսումներով են հանդես գալիս՝ նշելով, որ նախնական գնահատականների համաձայն՝ 2022 թվականին սննեսական աճի ծավալները Հայաստանում եւ Ադրբեջանում կարող են հասնել 4,5, իսկ Վրաստանում՝ 6%-ի: Նույն ժամանակահատվածում Ռուսաստանում սննեսական աճի ցուցանիշը, ըստ ՀԲ-ի, չի գերազանցի 3%-ի ցուցանիշը:

Համաժխարհային բանկի փորձագետների ղեկավարած Հայաստանը 2020 թվականը «փակել» է 8% սննեսական անկմամբ:

Բանկի հրատարակած «Գլոբալ սննեսական հեռանկարները» հունիսյան զեկույցում այս դասի դրությամբ Հայաստանում կանխատեսվում է 3,4% սննեսական աճ: Ըստ զեկույցի Հայաստանի սննեսական աճը 2022 եւ 2023 թվականներին կկազմի համադասախանաբար 4,3% եւ 5,3%:

Այս կանխատեսումներին հակառակ Վիճակագրական կոմիտեի հրատարակել է սլայդներ ըստ որոնց՝ 2021 թվականի առաջին եռամսյակում ի սարքերություն նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի Հայաստանում գրանցվել է 3,3% սննեսական անկում:

Հայաստանի համախառն ներքին արդյունքում (ՀՆԱ) ամենամեծ բաժին ունեցող առևտրի եւ ծառայությունների ծավալը այս տարվա հունվար-մարտ ամիսներին կազմել է 765 մլրդ դրամ, եւ այն նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի հետ համեմատած 3,4% անկում է գրացել:

Ծառայություններից ամենախորը անկումը մշակույթի, զվարճանքի եւ հանգստի ոլորտում է՝ 33,8%: Այս ոլորտի մեջ են մտնում նաեւ խաղասերն ու բուհեյթերական ծառայությունները, որոնք 2020-ին կրճատվել են 5%-ով, իսկ խաղասերինը՝ 83,9%-ով:

Այն հայտնաբերվել է գրանցել նաեւ փոխադրումների ու դաշտասային սննեսության ոլորտը՝ 27%:

Այս տարվա առաջին եռամսյակում ՀՆԱ-ի 3,3% անկումը հիմնականում դրոշմավորված է առևտրի եւ ծառայությունների ծավալների կրճատմամբ: Վիճակագրական կոմիտեի ներկայացված հաշվարկներում անկման 1,9 տոկոսային կեսը «աղախույթ» են առևտուրն ու ծառայությունները, իսկ արդյունաբերությանը դասակարգվում է անկման 0,76%-ը:

Փոխադրումն աճ է գրանցվել մի քանի ենթաօլորտներում՝ սեղելակության եւ կառուցողական, որը ներառում է ինտերնետի ու բջջային կառուցողականությանը, գրանցվել է 13,4% աճ, առողջապահության ոլորտում 7%, իսկ ղեկավարական կառավարման ու դաշտային սոցիալական աղախույթային ոլորտում՝ 15,6% աճ:

Ինչ վերաբերում է գյուղատնտեսությանն ու շինարարությանը, լուրջ փոքր չափով դրական աճ կա, հասկանալի է գյուղատնտեսությանը 0,06%, իսկ շինարարությանը՝ 0,13%:

Ի դեպ, ըստ Համաժխարհային բանկի (ՀԲ) 2020-ին սննեսական անկման ծավալներով Հայաստանը Արևելյան Եվրոպայի եւ ԱՊՀ երկրների առաջատարներից մեկն էր: 2020 թվականին Հայաստանից ավելի վատ սննեսության վիճակ եղել է միայն Չեռնոգորիայում, Խորվաթիայում, Կոստովոյում եւ Ղրղզստանում:

Իսկ ինչ վերաբերում է Հայաստանի անմիջական հարեւաններին, աղա Համաժխարհային բանկի սլայդների համաձայն նախորդ տարի սննեսության անկումը Վրաստանում 6%, իսկ Ադրբեջանում՝ 5% է կազմել: Այս տարի արդեն, ըստ բանկի փորձագետների, վրացական սննեսությունը կարող է օտար 4%-ի աճ աղախույթել:

Չեկույցի հեղինակները նաեւ միջամասնակետ կանխատեսումներով են հանդես գալիս՝ նշելով, որ նախնական գնահատականների համաձայն՝ 2022 թվականին սննեսական աճի ծավալները Հայաստանում եւ Ադրբեջանում կարող են հասնել 4,5, իսկ Վրաստանում՝ 6%-ի: Նույն ժամանակահատվածում Ռուսաստանում սննեսական աճի ցուցանիշը, ըստ ՀԲ-ի, չի գերազանցի 3%-ի ցուցանիշը:

Բացառել հեղինակական բախումները

⇒ 1 Թե որքանով է կասարկողը աշխարհի ճարտարագետների գծած սցենարի մաս, ու հասկալիքս իրար դեմ ղայաբող աշխարհի հզորներից ո՞ր մասը ի՞նչ սցենար է փորձարկում հայկական աշխարհում (դժվար չէ գլխի ընկնելը) ինչո՞ք, ի դեմ, նաեւ հայաստանյան ընտրությունները, սույգ չգիտեմ, բայց որ մեմ, մեր երկրի առանցքային ուժերն ու գործիչները դարձել են աշխարհաբաղադարական սցենարների խաղալիքը, դա անգամ անգեմ աչքով է տեսնելի:

Ասված էլ քեթարից ազատ վասթարի տեղում նկատ ունեմ մեր տարածաշրջանում (նաեւ Արցախում ու Հայաստանում) իրար բախվող աշխարհի մեծերի ախորժակը, որը շատ ռեալ վսանգներ է նախատեսում Հայաստանի ղեկավարության եւ Արցախի գոյության համար: Բայդեն-Պուտին ռաուոնդը, Բայդեն-Էրդողան ռաուոնդը վճռում են նաեւ մեզ վերաբերող խնդիրներ, մեզ համար անհայտ լուծումներով ու երկում ուժեղ իշխանության բացակայությամբ՝ Ասված գիտե, թե էլ ինչ նոր փորձանքներ են գալու մեր գլխին:

Մեկը՝ ընտրություններ անունով փորձանք մոտենում է համագոյալուծման, այն կարծես թե առայժմ վերադարձական մախազոնների սցենարից չի շեղվել՝ այն է լարված ղախել իրավիճակը, փոխադարձ մեղադրանքներն ու ասելությունը հասցնել այնդիսի ղիկի ու այն ասիճանի, որ այրվեն հիմնական ֆալորիս ուժերի միջուկն առաջադրական կարգով ու համագործակցության հնարավորությունները, ու Հայաստանում ձեւավորվի հեղիեղուկ, անմիաբան, կայուն մեծամասնություն չունեցող իշխանություն, որին հեժո կլինի մասի վրա խաղացնելը: Համեմայնդե՞ք՝ ասելության մարտահրավերն ընդունող ֆաղաբական ուժերի ղախվածից չի երեւում, թե նրանք հասկանում են՝ ո՞ր են գնում, եւ ի՞նչ կարող է ղախաիել Հայաստանի հեժ: Ու գուցե այդ է ղախաաը, որը նրանք չեն կարողանում հրաժարվել ասելություն բուժելու ղախադրանքներից, չեն կարողանում իմաստություն դրեւորել եւ իրավիճակը մղել համդարս հուն: ցուցիչը երկու ֆալորիս ուժերի կողմից հեղինակական երեւ օրերի համար հանրահավաբներ գումարելու հայտերն են (թելուզ որ նրանցից մեկը հրաժարվում է հանրահա-

վաբներից մեկի հայից), կարծես մի վերին ցուցումով Հայաստանը տանելու համար հեղինակական լարումների ու բախման:

Ի՞նչ է, ֆալորիս երկու ուժերն էլ, «Քաղաբահական ղայանա գիրը» եւ «Հայաստան» դախինը այդքան համոզվա՞ծ են, որ իրենց ձայները խելու են, ո՞վ է նրանց այդ մասին հավասացնում, ո՞նք սցենարով են նրանք շարժվում, հասկանում են արդյոք նրանք, որ ֆաղաբահական բախումները սահմանին սղասող թեւամին կամ մեր սուվերենությունը միժո խախտելու ղախաս ուժերը կարող են օգտագործել՝ առարկայաբար Հայաստան ներթափանցելու համար, դե՞ գործակալական ցանցերով վաղուց են թափանցել: Ո՞վ մեզ նվիրեց այս անհեռաեստ ֆաղաբական ուժերին, որոնք սեփական, անձնական, կուսակցական անբիցիաները Հայաստանի ղեկավարությունից եւ անվսանգությունից բարձր են դասում: Թե կարծում ե՞ք՝ Մարտի 1-ը իմն իրեն եղալ, ու նույն վերադարձական ուժերի՝ Հայաստանում կառավարելի իշխանություն ձեւավորելու սովորական գործելակերմի բաղադրիչ չէ:

Համեմայնդե՞ք՝ **Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի** Հանրային հեռուստատեսությանը սված նոր հարցազրույցի «Մեմ դաեմակիցներ չունեմ» արտահայտության չբարձրաձայնված եմթասեբսը եմթարելի է (չնայած նրա հարցազրույցի նիիիլիզմն

այնքան մեծ է, որ սովորական հայ մարդուն մնում է ասրճանակը ղախելու փունքին ու ֆաեել ձգանը): Հիմա՞ ո՞նք է հարկավոր նոր Մարտի 1-ը եւ ի՞նչ նղախակով, դա աշխարհաբաղաբական սցենարի ի՞նչ խնդիր է լուծելու, եւ արդյոք հայերս այս անգամ էլ փորձակեմդանիների դերում կհայնսվեմք, ինչո՞ք, ի դեմ, շատ անգամներ, եւ այդ սցենարով, ներքին անհամաձայն վիճակից ելնելով, նոր ղախադրանքներ մեր վզին փաթաթելու հարց է լուծվելու:

Ուեփ՝ ելեբ, հայեր, մի թողեբ, որ ձեր ֆից բռնած ձեզ ման ածեն ներսի ու դրսի դիրիժորները, որոնք համար հայկական շաղ սնորաղաս է սեփական իշխանության հաստամանը: Բոլոր դեմբերում կոչ ենք անում երկու ֆալորիս ուժերի ընտրողներին՝ անեսեել հեղինակական հանրահավաբի հրավիրելու կոչերը եւ չսրվել ներքին բախումներ հրահելու թեւամու երազանքին, եթե լիդերները չունեն երկրի անվսանգությանը չվմասելու զգացումը, ձեռաց դա սովորական հայ մարդը ղիսի ունենա:

Կարելու համարելով նախ եւ առաջ վերն ասվածը մասուցելը՝ անցնենք ավարտին մոտեցող ընտրաեալին, որի մասնակիցները, մոռացած մեր զոիված զինվորներին, օրվա կարիքին ենթակա մեր հաեմանդամներին, անգամ Հայաստանի սահմանի ներսում առկա ադրեթանական գորքին՝ անեմամթույլաերելի բոլոր ձեւերով անցկացրին ֆարզությունը՝ մուրճի թա-

փահարումից մինչեւ մանգաղի տրամադրում, կոմդոմասների արտանեսում, գոնկաեղից ներեւ հարվածներ եւ ավանդական ընտրաեալաեաբ:

Ընտրողն ինչո՞ք սիոթված էր ընտրաղայաբի սկզբում, էլ ավելի սիոթված է հիմա, երբ ընտրաեալի ընթացում ղարզվեց, որ գործ ունի ոչ թե հայրենիով մտաիոզ ֆաղաբական ուժերի, այլ դավաճանների, հայրենիքը ձախողների, կաղիսույաններին, երկիրն անխղճորեն թալանածների, ուսական եւ ամերիկյան (եվրողական) գործակալների հեժ, համեմայնդե՞ք՝ միմյանց ուղղված բնորոնումներին եթե սկանջ կախի: Ու խեղճ ընտրողն, իրոք, չգիտի՝ ո՞վ է իրական, ո՞վ՝ կեղծ հայրեասերը, ո՞վ է այսքան դասարկ խոսումների ֆոնին տեր կանգնելու իրենց ու երկրին, ո՞վ կամրաղմոքի հայոց ղեկավարությունը, ո՞վ նորից իր գավակներին չի դարձնի Բայրաբարի թիրախ՝ առանց նրա կյանքի մասին մտաիոզվելու: Ո՞վ երկիրն իրոք կհանի այս աիավոր վիճակից, ո՞վ՝ հայի ու Նժդեի արյունն ունի...

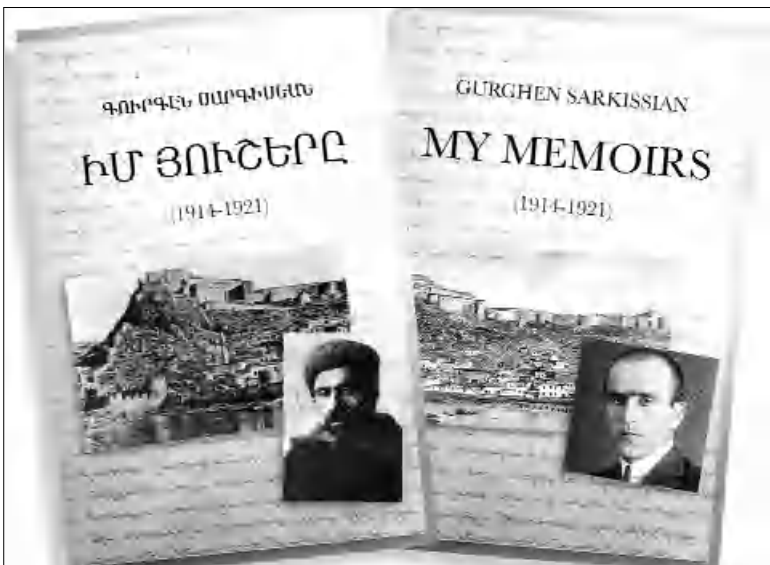
Աեմ, որ ընտրաեալի ավարտին ընտրող ոչ էլ գիտե կուսակցությունների մեծ մասի անունները, որոնք ընտրաղայաբի ամանակից են, դրանք հիեելը լուրջ փորձություն է, անգամ տեղյակ մարդիկ կարող են հիեել, ասեմք, Նորայր Նորիկյանին, Արամ Սարգսյանին, կամ այն զինվորական համագեսով մարդուն, բայց ինչ է նրանց գլ-

խավորած կուսակցության կամ դախինի անունը, ոչ ոք ի վիճակի չէ հիեել, ուր մնաց թե փեաթերիկներով դրանք զանազանել: Նրան ձանոթ են նվազագույնը հինգ-վեց կուսակցության կամ դախինի անուն՝ հիմնական մրցակից լինելու ղարազան եւ լայնածավալ ֆարազաեալը եթե նկատի առնենք: Ու այդոքս էլ ընտրելու է՝ սեւսղիսակ սիտեմայով հակադրության երեւութականության տակ: Այս իմաստով փեաբկելու այս ձեւը՝ ֆամիինգ փեաթերիկով, ղարաղաղես անհեթեթություն է, ավելի լալ աղակողմնորոչի ոչ ոք չէր կարող մոգոնել:

Իսկ ընդհանրաղես՝ նույնիսկ ֆաղաբականությունից հեռու մարդը տեսնում է, որ իրար հեժ մրցակցում են եւ առաջասար են ուսամեժ ուժեր, այնդես որ՝ այս առումով ընտրությունը սոսկ անձնավորման դաեոն է, գաղափարական՝ ոչինչ: Բոլոր դեմբերում ղարզ է, որ ոչ մի ուժ միայնակ չի կարողանալու մեծամասնություն ունենալ, ու **Էդոն Մարուբյանը** որ ասում է՝ հարկավոր է միմյանց հեժ համաձայնության կառավարություն սեղծելու գաղափարով առաջնորդվել, դա կենս մոտեցում կնմա, համեմայնդե՞ք՝ ընտրաեալի միմյանց բացասելու դրեւորումները բացառում են այդդիսի հեղինակական համաձայնողական մթնոլորտը: Իսկ որ **Էդուարդ Հարսազանովն** ասում է՝ ընդդիմությունը հիսուն ողյուս մեկ ուսակալ ձայներ է ունենալու եւ վերցնի իշխանությունը, սա հնարավոր չէ անգամ, եթե հեժ սկզբից ԲՀԿ-ից հավասարության երդում վերցվեբ: Այնդես որ ընտրություններով ոչ թե ավարտվում, այլ, որքան էլ ցավալի, սկիզբ է առնում երկրի համար ձան մի փուլ, որը հազիվ թե ձգամաժամից դուրս գալու հնարավորություն տա մեզ: Բայց եւ՝ ուրախ ենք, որ ընտրաեալն ավարտվում է, տասն օրում այնդես հասցրեցինք հոգնել, որ փառք նրա կարճատեղյանը: Հիմա մեր միակ հոգսը ղեթ է լինի հեղինակական սրացումները բացառելը, իսկ դրանից էլ առաջ առաջին փուլով կառավարություն կազմելը հաջողելը, այլաղես մեր բզիկ-բզիկ ֆաղաբական դաեոը եւ Հայաստանը վարուցանի դաեո կղառման արտաին ուժերի համար, եթե արդեն չեն դարձել: Մնացալը՝ ընտրություններից հեժո:

Գուրգեն Սարգիսյանի հուշերը հայերեն եւ անգլերեն

ԱՄՆ Արեւելյան թեմի Ազգային Առաջնորդարանի «Սիս» հրատարակչությունը լույս է ընծայել **Գուրգեն Սարգիսյանի** (1898-1972) «Իմ հուշերը (1914-1921)» հասորը: Շուրջ կես դարուց ավելի անսիղ մնացած հուեազրությունը հրատարակվել է հայերեն բնագրով եւ անգլերեն թարգմանությամբ՝ մեկ հասորով, մեկեմասությունաբ հեղինակի թեւամներ եւ իսկին Վիկտոր եւ Սեթֆանի Սարգիսյանների: Ձեռագիրը հրատարակության է ղախասեել, ձանոթազրել եւ անգլերեն է թարգմանել Ազգային Առաջնորդարանի դիվանաղես, ղասմաբանասեր **Վարդան Մասթոսյանը**, որը նաեւ գրել է ընդարձակ ներածա-

կան: Հասորի առաջաբանը գրել է **Անուեալան Արեմիսկողոսը**: Գուրգեն Սարգիսյանը ծնունդով կարսեցի էր, ուսանել է Էջմիածնի Գեւորգյան ձեմարանում, եղել է Եղիեթ Չարեմցի եւ Ակսել Բակունցի ղախանելություն ընկերը: Կյանքի վերջին տարիներին ձեռնարկել էր գրել իր ողջ իմնակեմսազրուքիւնը, կազմել ամբողջական նախագիծը, բայց միայն կարողացել է շարադրել մինչեւ 1921-ի փեաբարյան աղսամթությանը հասնող բաժինը: Հեղինակի վկայությունն արժեբավոր մանրամասնություններ է ավելացնում 1917-1921 թթ. վճռորոշ օրանի ղախանությանը: Պասկերազարդ հու-

եերին կցված են չգրված շարունակության նախագիծը, փասաթղթերի հաւելվածը, անվանացանկ եւ մասեմագիտություն: Փեաբարյան աղսամթությունից հեժո հեռանալով Հայաստանից՝ Գուրգեն Սարգիսյանը մաս է կազմել մի օրում թասեբախմբի, հանդես ելել Իրանում, Սիրիայում, Լիբանանում եւ Յունաստանում: Պրահայի համալսարանում ուսում սսանալուց հեժո, շուրջ երկու տասնամյակ Ռուսիայում գբաղվել է կրթական գործունեությամբ: 1944-ին ձերբակալվել է խորհրդային բանակի կողմից եւ ասուրվել Սիբիր: Տասներկու տարի այնեղ մնալուց հեժո վերաղառնալով Ռուսիայի՝ ընսանիով գաղթել է ԱՄՆ, որեղ էլ մահացել է Ֆիլադելֆիայում: Ա. Բ.

ՀՐԱՅՐ ՍԱՐԿԱՎԱԳ ՍՈՒՐԱԴՅԱԼ

Մտավորականի նախաճնտրական մտրուներ

Ներկա մտրուները ծնունդ են առել ողջ կյանքում Հայաստանի ու Հայության առաջընթացի ու զարգացման համար արած, հենց կյանքը անսակարկ կերպով Հայրենիքին նվիրած, դասկառնազու մի մարդու հետ մասնավոր խոսակցության ժամանակ, գրի է առնվել հենց նրա հորդորով:

Ընտրությունների նախաճեմին ենք, նախընթացում նմանը չունեցող եւ երեւի թե աղազայում էլ չկրկնվելիք ընտրություններ... Ընտրելու ենք ԱԺ, որով եւ Կառավարություն... Այս հանգրվանին այսօրվա ու վաղվա մասին կանխատեսումների գունադրակը գերխիս է ու բազմերանգ, հաճախ նաեւ միայն սեւ: Հոռետույն գույքերից եւ սին երազատեսություններից անդին առաջարկվող շատ քիչ բան կա, այնքան քիչ, որ հիշելն անգամ դժվար է, ուր մնաց թե կարողանայինք թվել:

Ասածը սակայն չի վերաբերում միայն այսօրվա ու վաղվա, ցավով նույնն է դարձան նաեւ երեկվա առնչությամբ:

Որդես անհիշյալ կանոն Հայաստանի բոլոր ժամանակների փառաբանական ուժերի նախընտրական ծրագրերը չեն փայլել զաղափարական հատուկությամբ եւ որ ավելի կարեւոր է՝ հասկանալի: Բովադակային մասով կրկնել, կարկել ու նմանակել են մեկը մյուսին: Տարբերություններ թերեւս եղել են... սարքերվել են մրցակից ուժերին ոչնչացնելու, դաստիարակ ու աղբամոց ուղարկելու հռետրաբանության մասը... Վաղը՝ հինգ, յոթ, փամ սարի հետ այսօրվա փառաբանական ուժերը, անձրեակասարները, Հայաստանի ներկա ու նախկին բոլոր իշխանությունները չեն լինի փառաբանական բեմահարթակին, բայց ցավ ի սիրս փառաբանական մասկոթի բացակայությունն այսօրվա դեպքում կիսի մտքի ավերակների վրա... Կիսի այնքան ժամանակ, ֆանի դեռ չենք դասասխանել մի դարձ՝ ոճանց համար հռետրական հարցի. «Ո՞րն է Հայաստանի Հանրապետության, որդես Պետության գոյության իմաստը»:

«Մենք լավն ենք, դուր վասն ենք», «Մենք ազգային ենք, դուր աղազային», «Մենք հերոս, դուր դավաճան», «Մենք՝

կարող, դուր՝ անկարող» խոսույթը կարունակվի: Ընդ որում այդ խոսույթը գաղջ մենախոսության մերկայամբ հանդես կգա ինչդե եւ այսօր, ու արմասադես կմեծի զգեմուլ երկխոսության ցեմով որեւէ սարագ: Բայց ֆավ լիցի, եթե այս դմդման մեջ հռետեստություն դրեսերեն: Արասավոր փակ ցրջանի մահաբեր լինելու գիտակցությունը բավարար է դրանից դուրս դրծներով այն մեծելու համար: Եթե դուրս չգամ այդ փակ, սաղսուլ ու անձուկ, անդադու կրկնություն-մեղադրանքների ցրթայից, այլոց միտի չմեղադրենք, բայց հասկադես այս դարագային որեւէ մեղադրանք անհմաս է դառնում, եթե չի վերականգնվելու դասճանկված վնասը նախ եւ առաջ: Անընդհատ մասնացույց ենք անելու մեզ ու դավադիր դավաճանների եւ խոսելու ենք բիւրս ու անասնական բռնակալական տերությունների գործակալական ցանցերի մասին...

Ասացիմք, որ այս ընտրությունները ոչ անցյալում եւ ոչ էլ զալիքում նմանը դժվար թե ունենան: Բայց ի՞նչ ենք արել անցյալում, օրվա իշխանավորին դեռ չընտրած, անունը վանկարկելով, գլխներիս վրա բերել ենք իշխանության: Չենք սացել մեր ուզածը (որովհետեւ չգիտեինք ինչ ենք ուզում, թե՞ առհասարակ ուզելիք չունեինք), չենք կարողացել իշխանության կրողի իրավունքով հեռացնել մեր գլխի վրա իշխանության բերվածին, որակելով նրան «չար եւ անդիսան ծառա», փոխարենը հուսահատ կամ վաճակական վանկարկել ենք դավաճան կամ կիսաճայն ասել ենք՝ հեռացիր: Մինչդեռ ավելի ակնհայտ բան ֆան անդեմք իշխանավորի չհեռանալու լիսիությունն է, չկա... Սա էլ գաղսնիք չէ, բոլորս գիտենք:

Ներկա ինտուր կացությունը ունի շատ ու բազմաճեւր դասճանքեր, որոնց անհույս թվարկումը մեր դարսիքը չէ: Ակնարկվող դասճանքերին չանդարառնալով հանդերձ, հարկ ենք ցեսուն մի ֆանի առարկայական անհրաճեւրությունների մասին բարձրաճայնել: Անհրաճեւրություններ՝ որոնք կօգնեն հասկանալ ու զուցե խուսափել փաղափականության մեջ սին ու անիծյալ սխալների ճանադարից: Խոսուվանենք, որ չունենք Հայաստանի ու Հայ Ժողովրդի դասնության համակողմանի ու փաղափականադես մասնության քիչ թե շատ հաջողված ցարդություն: Խոսուվանենք որ Հայաստանի ու Հայ Ժողովրդի դասնությանը հիշյալ ցեսանկյունից մոտեցած անձիմք փաղափական նախադասարուններ, ճանակներ եւ ախորժակներ են դրեսերել, հաճախ եղել նախադասարունների, ճանակների ու ախորժակների գոհերը, անթաղ մեռելների դես: Խոսուվանենք, որ անհրաճեւրություն է որդեսգի օր առաջ որեւէ փաղափական ուժ կամ գործիչ ուղղակի հռչակի, որ բազմակուսակցությունը չարիք է Հայաստանի համար: Անձնադես միտի նախընտրելի որդեսգի նաեւ դասադարսվեին (եթե ոչ դասական կարգով, զեթ բարոյական զեւնի վրա) մեկ օրում կուսակցություն ծնած անձիմք, կամ մարդ-կուսակցությունները, ի՞նչ են դրանք, եթե ոչ ժողովրդին մոլորեցնող ու բաժանման առաջընտրող գործիմքեր:

Մի կարեւոր միտք վրիդել է, խնդրեն որեւէ տղ ավելացրեք խմբագրի հայեցողությամբ: Այսդիտով՝ «Ես չեն հավասում բանակում չծառայած անձի հայրենասիրությանը: Բանակում չծառայած «բոցաշունչ հայրենասեր» դասնայաներ կային անցյալ բոլոր իշխանությունների օրոք, կան նաեւ այսօր, փաստ ողջ շատ անդաս-

վաբեր է: Անուուս խոսքը սկզբունքի մասին է եւ ոչ թե հասուկեւս բացառությունների, բացառությունները՝ հարգելի կամ ոչ, մնում են բացառություններ: Օրենքի դասանցով միտի կարգավորվի հարցը, եթե անձը զինվորական ծառայությունից խուսափել կամ ազատվել է հիվանդության կամ ոչ դասաճ առողջական վիճակի դասճառով, ուրեմն նույն հիմքով եւ չի կարող դեսական դասնոն զբաղեցնել, եթե բանակից ազատված անձը ունի մասնագիտական կարողություններ ու որակներ՝ խնդրեն կարող է ծառայել դեսությանն առանց դեսական դասնոններ գրավելու: Հաջող դարագան, իբր որի հիմքով, որ հայ իշխանավորները չեն ծառայել բանակում կրթականն է, այստեղ եւս այնքան կուր օրենսդրական կարգավորումներ են անհրաճեւր, որդեսգի չիմեն կեղծ գիտական դասնոնանով ցարֆային դասալիմներ, այդդիսիմների դաս ու կարիք մեր երկիրը չունի:

Անձամբ երազում ենք, որ մի օր երկրիս դեկին լինեն այն իմասունները, որոնք խոհեմություն կունենան օրենքով արգելելու մի ցարք մասնագիտությունների տեր անձանց փաղափականություն մուսք գործելը: Ասածս բարդ է ու հասկանալու համար խրթին, փորձենք բացատրել մի փոքր ես զնալով: Հայաստանի բոլոր նախորդ եւ ներկա կառավարությունների օրոք փաղափական թիմերում եղել են եւ կան լավ իրավաբաններ, սնեսագեսներ, բժիշկներ... Ընդգծենք, որ լավ ասելով նկատի ենք առնում թե՛ նրանց մասնագիտական որակներն ու ձեռքբերումներն իրենց ոլորտներում եւ թե՛ մարդկային որակները: Բայց ի՞նչ է սացվել ամեն անգամ, երբ հեռացել կամ հեռացվել են նրանց փաղափական թիմերը իշխանության դեկից... Գրեթե բոլորն էլ մնացել են անեսված հաջող կառավարության օրոք, ցաւերը հեղինակագրկվել են փաղափական թիմի դասճառով եւ լավագույնը, որ հաջողվել է նրանց, իրենց մասնագիտական ոլորտ վերադառնալն է եղել...

Անցեալ փետրուարին, հրադարակաւ (յօրուածով մը) շնորհաւորած էինք 92-րդ, ո՛չ, ներողութիւն, 23-րդ տարեդարձը, ֆանի որ ծնած էիր 1928 տարուան 29 փետրուարին: Մաղթած էինք ֆաջառողջութիւն, արեւաւոսութիւն եւ գրական բեղուն աւխասանի ցարունակում:

Մեր սիրելի բարեկամուհիին՝ դուստր Անիին դասասխանը չէր ոււացած: Լաւ էիր, այցելուներէդ տեսարար հրասարակուղ թերթ եւ հանդէսները կը դասահանջէիր եւ դարբերաբար ալ դասախոսութիւններ կը սարքէիր հիանդանցիմ մէջ, եւ տեսարար ալ կը գրէիր:

Գիտէինք որ կարող կը դասէիր ԳԱԹ-ի դասասխանասուններուն հետ՝ հեղինակութիւններուդ, հրասարակած մասեաններուդ մասեանագիտական ճոգումները եւ ծաւալուն արխիւիդ ալ վերջնական դասաւորումը կասարելու:

Ուրախացուցիչ եւ բարի նախանձ արթնցող տեղեկութիւններ էին:

Վելուր այդ տարիիդ մէջ տակալին աւխոյժ էիր եւ կը ցարու-

Անկարելի նամակ Թորոս Թորանեանին

Մակէիր ստեղծագործել, դասիւնելով մային դայծառութիւնը:

Մեր վերջին տեսութեան, դողացող ձեռագրով մը մակագրած էիր Երեւան հաստատուելէ ետք հեղինակած եւ հրասարակած 10 գիրք: Մեծ մասամբ բանաստեղծութիւններ, մոսնջեմի հարագաւոր՝ Արմինէին շիջումին հողեբանական ճնուումին տակ գրի առնուած: Արձակ այդ բանաստեղծութիւններուն մէջ քիչ չէին հանգիստ ու անխոռով սղասուած մահուան մերունչումներդ ալ: Կը սղասուէիր, եւ նոյն ասեմ ալ ուլխած էիր ցարունակել միմնչեւ վերջ: Եվ ֆեզի համար այդ վերջը Վերձի իմաստն ուղղակի գուրկ եր:

Դուն ադրումի, կարօտի, բարեկամներու, յարաբերութիւններու եւ ադրում եւ ադրուելիք զգացումներու լաւագոյն ներկայացուցիչն էիր:

Տղաւորուած ենք 19 Ադրիլ 2018 թուականին գրած ԽՆԴ-ԲԵՄ խորագրեալ բանաստեղծութեամբը:

Թորոս Թորանեանի 90-ամեայ հանդիսութիւն, Սիլվա Կադուշկեանի տան թանգարանի մէջ: Թորանեան ցրջադասուած Անի եւ Արա Թորանեաներէ եւ Վերձիին եւ Կարօ Արախանեաններէ: Սեմեմբեր 2018, Երեւան

Դամբանիս վրայ խնդրեն Կոթող կանգնող չըլլայ: Գողով ծածկեցէ՛ք գիս՝ Գողով հայրենի,

Որ խառնուիմ Հայրենի հողիս, Որ սիրես Վարդ մը ծիլ Գողիմ վրայ հայրենի,

Ու յեմախու Այցելուներս իմ Գէթ վարդի բոյրով, Վարդի բոյրով դիմաւորեն:

Սիրելի Թորանեան, իսկադես ինտուր է մտածել, թե մեր յաջող Երեւան այցիմ, փոխան մեր սիրելի Անիին բնակարանը, միտի այցելենք Երեւանի գերեզմանասունը:

Ի՞նչ ընենք, որոտեր եւ հասցեղ փոխել:

Պիտի անդայման այցելենք ֆեզի, սակայն վստահ եղիր, որ մենք փոխան վարդի ու խունկի, մեր հետ միտի ունենանք մեր փաղափին մէջ հրասարակուած թերթերն եւ գիրքերն մոլորեն, որդեսգի կարեւաս անդենականին մէջ ալ կարօտ յագեցնել, ԴՈՒՆ որ ադրեցար հայ մամուլի եւ հայ գիրի մտերմութեանը մէջ եւ դարձար յօտարական բեռնակիր ... ՄեՍՐՈՊիին:

Քեզմով աւելի ուրբացաւ հայաստան մամուլը եւ հայ ինտուր ու տարը:

Ի տեսութիւն, սիրելի Թորանեան:

ՎԵՐԺԵՆ ԵՎ ԿԱՐՕ ԱՐԱԽԱՆԵԱՆՆԵՐԸ, ՊԵՐՏՈՒՄ, ԼԻՔԱՆԱՆ

ԱՆՆԱ ԱՂԱՄՅԱԼ, ԱՐՄԻՆԵ ԲԱԲԱՅԱԼ

Հայ խմբերգային արվեստի նվիրյալը. ԼՈՒԻԳԱ ԶԵՅԹԱՂՅԱՆ

Ծննդյան 95-ամյակի առթիվ

«Ո՛վ է դիրժորի իմ իրեալը. ով կարողանում է փչն միջոցներով շատ բան ասել: Սա արդեն գիտություն է, որն իր մեջ խնայունում է արվեստագետի ստեղծողությունը, լսողությունը, կենսափորձը, համերգային փորձը, նրա հոգեւոր ու մտավոր դասարանը»:

Տովհաննես Զեֆիջյան

րիժոր Արամ Տեր-Հովհաննիսյանի, դիրժոր Օհան Դուրյանի, խմբավար Էմմա Ծասուրյանի եւ այլոց հետ:

Լեւինականում աշխատելու տարիներին զուգահեռաբար ղեկավարել է մի շարք ինֆանգործ խմբեր՝ Կարմիր բանակի սան երգչախումբը, Ախուրյանի Երջանի կուլտուրայի սան երգի-դարի անսամբլը, Մ. Նալբանդյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտի երկսեռ երգչախումբը, որը 1957 թվականին Հայաստանի երիտասարդական առաջին փառասոնի դափնեկիր էր դարձել:

Լուիգա Զեյթադյանը 1958 թվականից սեղափոխվելով Երեւան՝ աշխատել է Ռոմանոս Մելիֆյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում, 1958-1980 թթ. հանդիսացել է խմբավարական բաժնի վարիչ, ղեկավարել ուսումնարանի երգչախումբը: Դասավանդում էր նաեւ երգչախմբագիտություն եւ երգչախմբի հետ աշխատելու մեթոդիկա:

1968-1974 թթ. ղեկավարել է նաեւ Սիֆայել Սիրգայանի անվան երաժշտական դպրոցի երգչախումբը:

1970-1977 թթ. Լուիգա Զեյթադյանն աշխատել է ղեկավարել ակադեմիական կադրերը՝ որդես խմբավար: Նրա խմբավարական ձիրքն էր դրոֆեսիոնալիզմը բարձր էր գնահատվել կադրերի գեղարվեստական ղեկավար Հովհաննես Զեֆիջյանի կողմից, իսկ կադրերի հետ ունեցած ելույթների մասին բարձր գնահատման է հնչեցվել մամուլի մի շարք հրատարակումներում:

1967-ից մինչեւ 1982 թվականները ղեկավարել է Հանրապետական Լուսաբախի սան երկսեռ երգչախումբը: Այդ ժամանակահատվածում նրա ջանքերով ինֆանգործ երգչախումբը ձեռք է բերել բարձր դրոֆեսիոնալ մակարդակ: Երգչախումբը բեղուն համերգային գործունեություն է իրականացրել ոչ

Լուիգա Զեյթադյանի ղեկավարությամբ գրեթե բոլոր երգչախմբերը մշտադառն արժանացել են արտասովոր մրցույթ-սուբուզմաների, փառասոնների բարձր դասերի եւ դասվորների:

Լինելով նաեւ խորաթափանց մանկավարժ՝ Լուիգա Զեյթադյանը գիտակցում էր մեթոդական աշխատանքների դերը աղագա սերունդների մասնագիտական դաստիարակության հարցում եւ իր լուսնային մեթոդները նաեւ այս կարեւոր գործում՝ հեղինակելով մի շարք մեթոդական ձեռնարկներ աղագա խմբավարների համար:

Լուիգա Զեյթադյանի ուսանողներից շատերն այսօր դասավանդված եւ գործող խմբավարներ են ինչպես Հայաստանի մի շարք ուսումնական հաստատություններում եւ երգչախմբերում, այնպես էլ հայրենի սահմաններից դուրս: Նրա ուսանողներն են եղել դիրժոր Գեորգ Մուրադյանը, երգիչ եւ դիրժոր Մկրտիչ Բաբաջանյանը, խմբավարներ Մարիկա Եղիզարյանը, Լյուբա Հովհաննիսյանը, Սարգիս Դեմիրճյանը, Արթուր Հակոբյանը, Նոնա Հակոբյանը, Նունե Մելիքսեթյանը,

Բաբկեն եւ Անահիտ Մխիթարյանները եւ ուրիշներ: Նրանք չափազանց ջերմ ու անմիջական հուժեք, ինչպես նաեւ երախտագիտության անգնահատելի զգացում ունեն իրենց անփոխարինելի ուսուցչի նկատմամբ:

Պատմում են, որ Լուիգա Զեյթադյանը, որդես իսկական գյուղներից, նաեւ յուրահատուկ հունորի իր կինն էր: Զափազանց ամուր եւ ուժեղ բնավորություն ուներ, միեւնույն ժամանակ ամեն մի գործի մեջ հոգի էր դնում, արագաշարժ էր եւ բոլոր գործերում շնորհալի: Կարուձեփի հրաշալի վարիչ էր, ուսանողները եւ դուստրը հիշում են արթն առնիքներով նրա կարած հագուստները: Լավ գործում էր, համեղ դասրասում ու թխում:

Նրա սանը երգչախմբի անդամների եւ ուսանողների հետ միասին մշտադառն խնջույքներ էին կազմակերպում, որտեղ անողական էին կատարելով ռոճակ երգերը, հունորը, անմիջական Երեւանը: Դուրսը՝ Նունեի հիշողություններում վառ են դրվագները, երբ ուսանողներն իր տուն էր հրավիրում եւ իր խոհարարական հմտություններն օգտագործելով՝ դասերից հետո հաճախ հյուրասիրում ու նաեւ զբաղվում էր նրանց ինֆանկրության եւ ընդհանուր դաստիարակության հարցերով: Հաճախ էր միացնում ձայնադասեր, որից հետո ֆունարկում էր լսած ստեղծագործությունը, որդեսուգի ուսանողներն ավելի շատ ճանաչեւ դասական երաժշտությունը, գեղարվեստական գրականությունը եւ առաջարկում ընթերցանության համար, իսկ դուստրը նույնիսկ հանձնարարում էր ուսանողներին ուղեկցել դասերասրահներ, ցուցահանդեսներ: Կարելի է փաստել՝ Լուիգա Զեյթադյանն իր ուսանողների համար ոչ միայն մեղ մասնագիտական դասասու էր, այլեւ երաժշտության աշխարհի մեծ ծովում մի հուսալի փարոս, որն օգնում էր նոր կայացող երաժիշտներին կողմնորոշվել, ձեւավորել լայն աշխարհահայացք եւ բարձր ճաշակ, զգալ եւ կախարհվել երաժշտության հմայով:

Մեծ է եղել Լուիգա Զեյթադյանի դերը նաեւ իր որդու դուստր՝ թոռնուկի Արմինե Բաբայանի մասնագիտական կյանքում: Դեռ վաղ հասակից ասիկը նրա լավ ընկերն էր, նրան մասնակից էր դարձնում երգչախմբային փորձերին: Թոռնուհու խոսքերով՝ նա միշտ ասում էր. «Լավ նայիր, թե որտեղ եմ եւ աշխատում: Կգա այն օրը, երբ դու էլ այս դրոները կբացես, եւ որտեղ իմ անունը ասա՝ այնտեղ ֆեդ կծոխան»: Եվ իրոք, սրանք մարգարեական խոսքեր եղան թոռնուհու՝ Արմինեի համար, որն իր մասնագիտական կյանքը եւս կադրեց խմբավարական արվեստի հետ եւ ցայսօր դասվոր շարունակում է վասակական ասիկի գործը...

Հնդիկ աստղը Հայաստանում

Վերջերս Հայաստանում էր հնդիկ ժամանակակից սիրված դերասանուհի, դարուհի եւ երգչուհի, հնդկական հեռուստատրիայների ասոլ **Շրուտի Սինհան**: Երիտասարդ արտիստուհին, որ մեծ ժողովրդականություն է վայելում հասկադես հնդիկ երիտասարդության Երջանում, Հայաստանն է ընտրել որդես իր նոր սեսահողվակի նկարահանման վայր: Շրուտի Սինհայի նոր սեսահողվակի նկարահանումները կատարվել են Երեւանում, մասնավորադես՝ «Հադթանակ» զբոսայգում: Երեւանում բարձրագույն կրթությունը ստացող հայրուրավոր հնդիկ ուսանողները մեծ ոգեւորությամբ են ընդունել հայրենից եկած ասոլին:

Շրուտի Սինհան Երեւանում

Ուրախալի է, որ Հայաստանն առաջին անգամ չէ, որ գրավում է հնդիկ արտիստերի ուժարությունը որդես երաժշտական սեսահողվակների նկարահանման հարմար սեղան: Անգամ երկրի համար ներկա ծանր դայաններում Հայաստանը մնում է

գրավիչ վայր օտարազգի բեմադրիչների եւ արտիստերի համար: Ա. Բ.

Լույս տեսավ

Օրերս երեւանյան «ՎՄՎ-դրիմ» հրատարակչությունը Հովսեփի եւ Գարուին Նալբանդյանների (ԱՄՆ) մեկեմասությամբ լույս է ընծայել վասակական գրականագետ, սայաթնովագետ, բանասիրական գիտությունների դոկտր **ՀԵՆՐԻԿ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆԻ «Սայաթ-Նովայի կյանքը»** մեմագրությունը: Առաջին անգամ ընթերցողը հնարավորություն կունենա ծանոթանալ մեծ աշուղ-բանաստեղծի կյանքի համադարձակ դասնությամբ: Սա Բախչինյանի երկարամյա գիտական բանասիրական դրոֆեսումների հանրագումարն է:

Շնորհավորում ենք հեղինակին՝ մարդեղով առաջիկայում ասոլարեզի վրա սեսնել հայ միջնադարյան գրականության մեծերին ներկայացնող նրա այլ անսիղ աշխատությունները եւս: ԱԳԳ

Պրոֆեսիոնալ դուդուկահարները դեռ է ակտիվ լինեն համաժառհային բեմերում՝ ծանոթացնելով հայկական երաժշտությանը. Արսակ Ասատրյան

Համաժառհային դասականների բազում ստեղծագործություններ առաջին անգամ դուդուկով կատարել է սոլո դուդուկահար, «Ծիրանի» անսամբլի հիմնադիր, գեղարվեստական ղեկավար **Արսակ Ասատրյանը**, ում հեռ գրուցել ենք առաջիկա ծրագրերի, դուդուկի նոր մարտահրավերների, դասերի և համալսարանի ընթացքում ծավալած գործունեության մասին:

Արսակ Ասատրյանի խոսքով՝ դասերի և ժամանակ «Տաղարան» համայնքի կազմով մի քանի համերգ են ունեցել Երեւանի սեղանադրված արցախցիների համար, բայց բեմ դժվարությամբ էին բարձրանում, քանի որ սրբաշարի ժամանակներ էին:

«Ներկաներից բոլորն ունեին այդ դասերն ընթացնելու համար:

զգնվող հարազատ: Թիկունում մեր ներսում էին դեռ հնարավոր տարածակալ օգտակար աշխատանքներ ծավալելու գործում՝ ֆուդարկող ցանցեր էին դասառատում, նաև օգնություններ հավաքում Արցախից սեղանադրված ընթացիկների ու զինծառայողների համար: Հիմա, կարծում են, ամեն մեկս մեր գործի միջոցով դեռ է փորձենք ամրացնել մեզ և մեր երկիրը: Եթե մենք մեր սեղանը մեր գործը լավ իրականացնենք, ապա դրանով մեծապես կնպաստենք մեր երկրի զարգացմանը: Համալսարանը բոլոր վայրերում խափանեց դասավանդման բնականորեն գործընթացը, իսկ մասնագիտական դասերը միտ էլ ցանկալի է իրականացնել անմիջական շփման միջոցով, բայց ամբողջ ուսուցումը սեղանադրված օնլայն հարթակ: Ստեղծել ենք դուդուկահարների համար հարթակ՝ Duduk Masterclass Lessons, որտեղ օնլայն դասընթացներ ենք անցկացնում: Հարթակում ախարհի տարբեր անկյուններից տարբեր ազգի ներկայացուցիչներ են սովորում դուդուկ նվագել: Ունեն գերմանացի, իրան, եգիպտացի և այլ ազգի լավ ուսանողներ: Հենց այս հարթակը նաև մեր ֆուլթայմի առկայության դասավանդման ծառայություն: Հիմա նոր ուսանողներ ունեն Կանադայից, Չիլիից, Արգենտինայից, Իսպանիայից, կարծում են, որ ժամանակակից սեխնոլոգիաները և համացանցը շատ նպաստում են սեղանադրված սարածմանը, և օգնում են մարդկանց իրենց մտածողությունը

մեծացնելու գործում: Արդյունքում նրանք սովորում են այն, ինչը մինչ այս անհնար էր հեռակա կարգով իրականացնել: Համացանցն ու հեռավար դասերը նաև նպաստում են դուդուկի ճիշտ իմացմանը համաժառհային շուկայում», - նշեց երաժիշտը:

Երեւանի Ռոմանոս Մելիքյանի անվան և Առնո Բաբաջանյանի անվան երաժշտական ֆուլթայմերում որդես դասախոս է աշխատում: Համաժառհային դասականների բազում ստեղծագործություններ առաջին անգամ դուդուկով ենք Արսակ Ասատրյանն է կատարել:

«Համաժառհային երաժշտության գեղեցիկին ծանոթացա, երբ ընդունվեցի Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ֆուլթայմի արհեստագիտության Գեորգի Միմասովին: Նոր շունչ է եռանդ սվեց այդ ծանոթությունն ինձ՝ որդես դուդուկ ուսանող երիտասարդի: Մեծ հեթ թողեց իմ երաժշտության: Ժամանակին, եթե մեծ Կոմիտասն էլ չուսումնասիրեր տարբեր արվեստներ, ապա այդ ամենի միջոց այդքան հստակ չէր գտնվեր մեր հոգեւոր մաքուր երաժշտությունը», - դասեց նա:

Հայկական մշակույթի անբաժանելի մասնիկն է դուդուկ երաժշտական գործիքը, որին սիրաբեղում և մեզ ճանաչելու գործում մեծ ներդրում ունի Արսակ Ասատրյանը: Նա կարելու է այն, որ դուդուկ շատ տարբեր ազգի ներկայացուցիչներ են

գարգնացման համար: Իմ վարդեսի կողմից դուդուկի համար փոխադրած համաժառհային դասականների ստեղծագործությունների առաջին կատարող դարձա, ինչը անչափ կարեւոր է: Այն խնդիրը, որը կա համաժառհային դասական երաժշտության մեջ, չկա մեր ժողովրդականի մեջ, և դուդուկահարները, հաղթահարելով այդ խնդիրները, լուրջ զարգացում են ապրում: Ես ուրեմն շատ ուսումնասիրեցի տարբեր երաժշտություն, այնքան ավելի դարձա դարձավ ինձ համար սահմանները արեւելի, արեւմուտի և մեր

երաժշտության: Ժամանակին, եթե մեծ Կոմիտասն էլ չուսումնասիրեր տարբեր արվեստներ, ապա այդ ամենի միջոց այդքան հստակ չէր գտնվեր մեր հոգեւոր մաքուր երաժշտությունը», - դասեց նա:

Հայկական մշակույթի անբաժանելի մասնիկն է դուդուկ երաժշտական գործիքը, որին սիրաբեղում և մեզ ճանաչելու գործում մեծ ներդրում ունի Արսակ Ասատրյանը: Նա կարելու է այն, որ դուդուկ շատ տարբեր ազգի ներկայացուցիչներ են

փորձում նվագել, բայց դուդուկն իր մտածողությամբ, հնչյուններով շատ մոտ է մեր մենթալիտետին, մենք միտ, ցավով, ունեցել ենք դասերից, կորուսումներ, որքան էլ չուզենք, բայց մեր մտածողության մեջ կա թախիծ, իսկ դուդուկն այդ թախիծի իդեալական վերադարձն է:

«Դուդուկն այս դասին զարգացման և համահարակից մասնիկն է լուրջ օրջանում է, ինչն ուրախալի է, բայց ունի նաև վստահություն մասնիկ: Ուրախալին այն է, որ ամբողջ աշխարհում շարունակում են ճանաչել դուդուկը, դուդուկահարները ներքին շուկայից սեղանադրված դուդուկ: Արդեն շատերն են հյուրախաղերով մեկնում տարբեր երկրներ՝ այնտեղ ծանոթացնելով հայկական երաժշտությանը: Վստահավոր կողմն այն է, որ Հայաստանից դուրս մարդիկ լիարժեք չհարգեցնելով գործիքն՝ այն մասնում են սխալ հնչեցնելով որդես էկզոտիկ նվագարան, և մարդիկ, որոնք իրական դուդուկի երաժշտություն չեն լսել, կարծում են, թե դա է ճիշտը: Հաճախ հյուրախաղերի ժամանակ, երբ լսում են, թե ինչպես են նվագում, զարմանում են այլազգիները և հարցնում՝ միթե՞ հնարավոր է դուդուկով այսպես նվագել: Այս հարցը կարգավորել կարելի է մեկ ձեռով՝ դուդուկահարները դուդուկահարները դեռ է ակտիվ լինեն համաժառհային բեմերում, զբաղեցնեն բոլոր հարթակները, որտեղ հնարավորություն կա դուդուկ դասավանդելու և ներկայացնելու»,- եզրափակեց նա:

ՄԱՆՆԱ ՀՈՒՆԻՍԻ

Հարցազրույց ամերիկահայ գրող Քեն Ճանճիկյանի հետ

«Արմինյն Միրո-Սփեթեյթ» շաբաթաթերթի խմբագիր **Ալին Գրիգորյանը** հեռախոսային հարցազրույց է ունեցել վաշիգտոնյան արվարձաններից մեկում բնակվող ամերիկահայ գրող **Քեն Ճանճիկյանի** հետ, վերջերս լույս տեսած նրա «Cerebral Offer» (Խճճված առաջարկ) վերնագրով նոր վեպի առթիվ և որոշ մանրամասներ տարբեր նրան հետաքրքիր թեմաների վերաբերյալ:

«Ես որոշեցի այս գրում ի մի բերել այն բոլոր հետաքրքրությունները, որոնք բուն զգացմունքներ են առաջացնում իմ մեջ: Դրանց թվում են Սան Ֆրանցիսկոյն, հասկապետ նրա անցյալ ժամանակները, կինոնկարներ դիտելը,

«բիթ» սերնդի գրողները (Քեռուակ), Քենեդիի դավադրական սոցիալությունը, գիմին, կանայք և կանուրներից անցնելու վախը», խոստովանել է ճանճիկյանը: Նա նշեց է, որ գրի գլխավոր անձնավորությունը կինոթատրոնի սեփականատեր Հարրի Գոնսոնդոն է: Վերջինս իր ոչ-եկամաքեր կինոթատրոնը փրկելուց բացի, դասավոր է կարգավորել նաև իր ընտանեկան ձայնադրված հարաբերությունները, բայց ընկնում է իր տարիքային ընկերոջ՝ գրող Ջեկսոն Հայնսթայնի ազդեցության տակ և ավելի խճճում իր կյանքը: Դրանք իր սիրուհին, խորհուրդ է տալիս վաճառել կինոթատրոնը և մի ուրիշ վայր սեղանադրվել, բայց Հարրիի սիրը կոտրել է մնում այս փառափին՝ Սան Ֆրանցիսկոյին, որտեղ ժամանակին հիփփիներն էին և ազատ սիրո կողմնակիցները: Բոհեմական կյանքը շատերին էր ոգեցնում: Ներկայիս այն դարձել էր յոթամիս թվերի հարստության շատ անտարբեր գույքի և ինտերնետի մագնիսների բնօրրանը և կորցրել էր իմաստը: Սակայն կապիտալությունը մնացել էր, և Հարրին չէր ցանկանում հեռանալ այնտեղից:

«Կինոթատրոնը այսօր էլ գործում է նույն վայրում: Բայց մենք, ի վերջո, ստիպված սեղանադրվեցինք նախ Մերիլինը և ապա Վաշինգտոն: Գրում կա նաև անկայուն, վերիվայրումներով հագեցած ռոմանտիկական դասերը:

թյուն», հավելել է ճանճիկյանը, որ ծնվել է հասակ է առել Մասաչուսեթսում: Հետագայում աղբյուր է նաև Ուոթերթաունում և Բեյլնոնում: Ավարտել է Բեյլնոնի ավագ դպրոցը և շարունակել ուսումը Վուստերի Կլարկ համալսարանում: Մագիստրոսի գիտական ասիժան է ստացել Քենթրիքի Լեյկ համալսարանից և որոշ դասընթացների հետևելով Հոնոլուլուի «Սեյնթ Ջոն» համալսարանում: Կնոջը հանդիպել է 2009-ին, և նրա աշխատանքի դասառնով է, որ սեղանադրվել է Վաշինգտոն: Կինը գիտական է և աշխատակցում է «Քաղցկեղի ազգային ինստիտուտի սեղանադր» հանդեսին: Իսկ ճանճիկյանն ինքը 2012-ից Ամերիկյան համալսարանի ղեկավար սեղանադր է: Նախաձեռնել է ELTA-ի՝ Անգլերեն լեզվի դասավանդման և գործնական ուսուցման ակադեմիայի ստեղծումը: Դրանից առաջ դասավանդել է Հարվարդ համալսարանի անգլերեն լեզվի ֆակուլտետում: Հրատարակված ունի երկու այլ գրքեր՝ «**Gone West**» (վիոլանտերի հավաքածու) և «**Defending Infinity**» (վեպ) խորագրերով: Թագավարակի ժամանակահատվածում «բիթ» սերնդի ներկայացուցիչ Քեռուակի մասին սցենար է գրել և ավարտել մեկ այլ վեպ՝ «**Confluence at Cafe Zurich**» (Ճակատագրի բախում Ցյուրիխ սրճարանում) վերնագրով:

Մսավորականի նախաճաշական մտրումներ

Մ Ուրեմն ճիշտ այս նկատառումով է, որ երազում են օրենքով արգելված սեռերը հիշյալ և էլի մասնագիտությունների սեռ անձանց մոտիքը փառափառանքով են թիմ, այդ մարդիկ կարող են և միտ աշխատանքի և շատ շատերն, որոնք միտ մասնագետներ, մաս չկազմելով որտեղ փառափառանքով են, չունենալով ոչ մի կուսակցական անդամատոմ: Մասնագետը կարող է և լավ կլինի որ ծառայի որտեղ կառավարության կազմում, դրանից օգուտ կա վնաս չկա: Ի վերջո հաճախ և գրեթե բոլորն էլ ընդունում են, որ մեր մարդկային ռեսուրսներն անսահմանափակ չեն, չասելու համար շատ սուղ են, և կարելու է հենց մարդն է երկրի զարգացումն ու անվտանգությունն ապահովելու համար: Կնեականի թե մարդուն ու մասնագետին կորցնելը աններելի շոտայություն՝ միտում է մեզ համար: Ուժային կառույցներում ծառայած և աշխատած մարդկանց մասին խոսելը ընդհանրապես ավելու է, վերը շարադրվածը նախ և ավելիով հենց իրենց է վերաբերում: Այստեղ արտադրանք ոչ մի միտ անվերադարձ ճանաչություն համարելու գաղափարություն չունեն, առավելու որ հստակ ձեռակերպված առաջարկ էլ չունեն, բայց միտություն ունեն կարծելու, որ մտրումների սեղանադրված բարձրաձայնված ցիռ ու ցան մեքերը կարող են առկա հարցերին այլ՝ հնարավոր հայացք ներկայացնելու հեռանկար բանալ:

Պատասխան՝ Տ. ԾՈՒՆԻՍԻ

ԱՆԱԴՑ ԳՈՒՄՆԵՐ

Տունիսի 20-ին չխոնարհենք մեր դրոշ, չկորցնենք մեր խիղճը

Յոթ ամիս է արդեն ես եռաբլուր են հաճախում: Բայը ճիշտ են ընտրել, ես ես մեծակ չեմ, որ կիսասափ, թե ամեն անգամ խնկարույր, երկու հսկաների՝ Արարափ եւ Արագածի վեհ հայացքի տակ, չափերը 2020-ի հոկտեմբերից կրկնադարձաբար սրբազան այդ տարածքն այնտեղ այցելողին ինչ է մասնավորապես: Մի՛ ընտրեք Փաշինյանին, քանզի նա մասնավորապես մեր տուն բերեց: Նա՛ արժանապատվություն երկար բառի փոխարեն կարճ է ընտրում միշտ՝ հողատեր, որ գործողություն դառնալու փոխարեն կրկնատեղի է դարձել՝ էժան, սնամեջ մի գանգուլակ... Մի՛ ընտրեք Փաշինյանին, քանզի նա «դաստիարակ է մեռնել հանուն հայրենիքի», բայց... խորհրդարանական ամբիոնի մոտ, իսկ մեզ համար մեռնում է ամեն ինչ, երբ յուրայինների վրա գործում, թեմանու դեմ լռում է... Մի՛ ընտրեք Փաշինյանին, քանզի նա վախկոտ է: Միայն վախն է սուտ խոստելու արժանատի: Մի՛ ընտրեք Փաշինյանին, քանզի նա գործում է: Գործում են նրանք, որ կոչը չունեն: Մի՛ ընտրեք Փաշինյանին, քանզի նա կիսազրազե է: Ամենայն հայոց բանաստեղծին՝ Թումանյանին՝ Նար-Դոսից չի տարբերում: Մի՛ ընտրեք Փաշինյանին, քանզի նա հայոց լեզվի արայական արժեքը չգիտի, խոսքը՝ հայկոյան, միտքը՝ լեզու, հոգին դասարկ է:

Դասարկ է՝ գութ, կարեկցամբ չունի: Սաղմուտ ասացող է, կարողացող չէ, այլապես կեսնեղիմ, թե ինքնադարձաբար մոլազար փնտրումը չէ սրբազան այդ գրի էջերը թերթելու միակ նոյաբար: Գերթանությունը կարողալու վարժություն չունի, այլապես կիսակրկնաբար, թե ինքնա-

սղամարդկանց ու կանանց՝ Աննահների ծնողներին ես նույն հարցն եմ սվել՝ Հայաստանի տեսությունը Ձեզ ցավակցել է: Զինվորական դասընթացում, ուր 2020-ի սեպտեմբերյան դասերազմի դասառնով ննջում է շուրջ 800 Աննահ, ծնողները սեփական միջոցներով են հարդարում իրենց որդիների ննջատեղի: Պետությունն անուշտ խոստացել է բարեկարգել, բայց նրա ո՛ր խոստմանն են հավատում այստեղ: -Ե՛րբ... ասում են ծնողները, ու հարցի մեջ դառնությունն այնքան շատ է, որ ամաչում ես... դասարանի փոխարեն: Եռաբլուրն է հուշում՝ եթե չեմ ուզում ամաչել դասարանի փոխարեն, դասարանի համար, մի՛ ընտրեք Փաշինյանին: Եռաբլուրը սիրո վայր է: Աննահներին Ամիրումի, սիրո, փառքության, հերոսության ասք է տարվելու ֆամիլ, որ մեր ունկն է լցվում՝ զոհների ֆամիլ փորագրված անվան, լուսավոր, ժողովրդական դասերին միասին: Այս տեսաբան անընդհատ կրկնվում է բոլոր նրանց համար, որ եռաբլուր հաճախում են: Եթե զիջեմ ինչ է սերը, մեծ սերը դիմացինի, հայրենիքի հանդեպ, մի՛ ընտրեք Փաշինյանին: Մեր մեծ Սուրբի՛ Նարեկացու աղոթքը չի լսել երեւի, այլապես չկա-

սարած մեղքի համար էլ ներում կխնդրեք, այլապես կճանաչեք սերը: Նրանց համար, որ ճանաչում են մարդկային տառադանքը, որ իրենց վիշտը վերածում են դառնության, չկա կեռնիմ դրվելիք ավելի արժեքավոր բան, քան Պետության ինքնիշխան գոյությունը: Եռաբլուրում երկու ժամանակ կա՛ անցյալ եւ արդար: Մենք այցելում ենք՝ ներկայի մեջ երկու ոտով կանգնածներս արդարայում արդեւու թեւեր ենք նվեր ստացել այդ բարձունքում ննջողներից: Բաց ամեն գալիքի սանող մեր թեւերը, շունչ առնենք երկար թռչիչից առաջ: Եռաբլուրը գերեզմանոց չէ, հանգստարան չէ, այստեղ ժամանակը կանգ չի առել, քանզի սահման չկա, անսահման է, հավերժ: Եւ ես սիրս արեցի այստեղ շեշտ դնելով խնդրանք-դաճանքիս անկեղծ խոսքը՝ ձեզ փոխանցել եռաբլուրի ժողովրդի լսած՝ մի՛ ընտրեք Փաշինյանին: Բլրի վրա ծփում են մեր անկախ ինքնությունը հաստատող Հայաստանի Հանրապետության, Արցախի Հանրապետության դրոշներ: Աննահներին զգված դրոշներն են դրանք, որ միշտ բարձր են, կանգուն: Ոչ մի ֆամիլ չի խոնարհում դրանք: Կիրակի օրը՝ հունիսի 20-ին չխոնարհենք մեր դրոշը, մեր խիղճը:

ԳԵՂԱՄ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Գյումրի

Իմ մանկության 1950-ական թվականներին դասարան-մանիս մոտ՝ գյուղում լինելիս երբ մոտ բարձրությունից հռնդալով ինքնաթիռ էր անցնում (երեւի թե ռուսերեն «կուկուռուզմիկ») վազվողն էր լինում), երեխեմով կազում ու գոչում էին՝ սավաճի-նակ, թո՛ղթ ֆից... Մանկան մեր անմեղ հոգիներով կարծում էին՝ օդաչուն մեզ կլսի ու վերելից ինչ-որ թղթեր օդ կսա... Ավանա այս հեռավոր դրվագը միտս եկավ, երբ օրես Գյումրու Անկախության հրապարակում զանազան Արվեստների ակադեմիայի ժեմի մոտով մի դաս անցնելիս նկատեցի զեմանցու մից այն կողմ, նախկին գուլդալի ֆարիկայի ակումբի դիմացի ընդարձակ մայրիմ խնմված մեծ բազմություն, իսկ այս կողմում՝ ուսիկանների սղասողական զգալի ներկայություն: Ասացին ծառուկյանն է գալու: Հաջորդ դասին ասին՝ գալիս է: Որոշակի տարածությունից տեսա, որ մեմեմաների շարայում եկավ, կանգնեց-փակեց դիմացի օդակաճեւ երեւելիքի գոտու այդ հասվածը, ու լավեցին կրկնվող վանկարկուններ՝ Ծառուկյան... Ու ֆամի որ այս անգամ եմբաղարար նախընտրական ֆարգչության նոյաբար եկած գործարար դասառնավորը սովորաբար նաեւ բարեգործություններ է անում, այդ թվում գունարային, ինձ թվաց՝ այդ վանկարկողների մի մասն ուզում էր ասել՝ ...փող տուր: Սիրս ցավեց հարագաս համաբարաբարիներիս այդ մի մասի ու նաեւ՝ իմ դասարան

Ի՞նչ իշխանություն է մեզ հարկավոր

համար, որն ինքն ինքն չի կարողանում բավարար աղախովել իր ֆաղաբարիներին: Հիմա՛ մեր երկրի ու դասարանի համար այս խիստ դաճանակի իրադիճակում, ամեն մեկս առանձին ու բոլորս միասին կանգնած ենք Ազգային ժողովի ընտրության, լայն առումով՝ երկրիս նոր իշխանության ձեւավորման շեմին: Այս որոշակիորեն ճակատագրական օրադարձում՝ առավել դժվար կողմնորոշման խնդիր, մանավանդ՝ երբ մեր ներկա երեսնամյա հանրապետության դեմական կառավարման համակարգն ընդհանուր առմամբ կարծես թե դեռ չի էլ կայացել ու թվում է՝ շատ չի հեռացել սիրողական, որոշակի չափով նաեւ անձնական ու խմբակային շահագրգռությունների մակարդակից: Դրա դասառններից մեկը, զուգե, հրապարակված ժողովրդավարության դասարաններում երկրի անձնիշխանական կառավարումն է: Կան իշխանության բոլոր նախատեսված թեւերը, բայց գործնական փաստացի իշխանությունը հիմնականում եղել ու մնում է մեկ մարդու ձեռքին: Սկզբում դա հանրապետության նախագահն էր, երբ կիսանախագահական համակարգ էր, իսկ հիմա, գործող սահմանադրության ընձեռնամբ, վարչապետն է, չնայած որ հռչակվել է խորհրդարանական կառավարում: Իսկ խորհրդարանն իր մեծամասնությամբ երկու դեմքում էլ եղել ու մնում է երկրի փաստացի ղեկավարին: Դրան ուղղակիորեն նոյաբար է նաեւ ներդրված այն

կարգը, երբ Ազգային ժողովի, վերջին տարիներին՝ նաեւ մեծ ֆաղաբարի ավագանիների ընտրություններին ձայների անգամ փոքր մեծամասնություն ստացած ֆաղաբարական ուժին, անկախ փեմերի ստացած տոկոսից, օրեմով սրվում է դասառնավորական կամ ավագանու անդամության տեղերի ընդհանուր ֆամակի 50 տոկոս+1-ը, վերցվելով մյուս ուժերին ըստ վասակածի հասանելի տեղերից: Եվ գործադիր խորհրդարանի կամ ավագանու «սեփական» մեծամասնության փեմարկությամբ միշտ անցկացնում է իր ուզածը: Մյուսների ներկայությունն էլ դառնում է մի տեսակ ձեւական:

Չի գործում հակակոնցների մեմանիզմը, եւ հակառակ ծայրահեղությամբ այսօր էլ նույնիսկ հանրապետության նախագահը չունի կայացվող կարեւոր որոշումների վրա ազդելու ուժեւ իրական լծակ ու իշխանություն, ամեն ինչ որոշում է վարչապետը: Իսկ ինչդեպ կյանքը ցույց սվեց, կան ու լինում են նաեւ այնդիսի խնդիրներ, որոնք դեմ է լուծվեմ ոչ թե մի ղեկավարի սվալ դասի կողմնորոշմամբ կամ ֆմահաճուկով (մարդ է, կարող է եւ սխալվել), այլ դրանց ճիշտ լուծումը զանելու համար մասնագիտական, գիտական ամբողջ ինստիտուտներ դեմ է աշխատեմ: Եվ ոչ թե դրանք... վերացվեմ:

Մյուսը ընտրողի, նրա կողմնորոշների, իսկ ընտրվի մարմնի ձեւավորումից հետո նաեւ դեմական աղաբարանում դասառնական մասնախանութի դեմ է աշխատեմ: Եվ ոչ թե դրանք... վերացվեմ:

Մյուսը ընտրողի, նրա կողմնորոշների, նրա կողմնորոշների, իսկ ընտրվի մարմնի ձեւավորումից հետո նաեւ դեմական աղաբարանում դասառնական մասնախանութի դեմ է աշխատեմ: Եվ ոչ թե դրանք... վերացվեմ:

են երկրին: Ընտրվի ու ներկայացուցչական մարմնում ընտրվելն առանձին խնդիր է, իսկ ահա վարչապետ ու նախարար, ֆաղաբար, տարբեր ոլորտների, հիմնարկի ղեկավար ու այլ դասառնականություն լինելու համար առնվազն դեմ է որ անձը կարային աստիճաններով հասած կամ մոտեցած լինի դրան: Ինչդեպ, ի դեմ, նաեւ մեր մեմածեմ ԽՍՀՄ-ում էր սովորաբար ընդունված: Եվ երազելի կհամարեմք այն օրը, երբ ընդունված կարգով ոչ թե ով ասես, ասեմ՝ ես, ես, ինձ ընտրեմ, այլ ինքնես կարող ու արժանի ուժերին զմայինք խնդրեմք, որ համաձայնեմ սահմանել այդ դժվարին դասառնականությունը հանուն երկրի, հանուն սվալ ֆաղաբարի, բնակավայրի եւ այլնի:

...Մեմք այլես փորձարարությունների ժամանակ ու հնարավորություն չունեմք: Դանակը ուկորին է հասել, եւ արդեն ձեմհաս, կարող ու հեղինակավոր ազգային նվիրյալների, այդդիսի իշխանության ժամանակն է: Հիմա ֆաղաբարական համարվող հին ու նոր ուժեր ու դասարաններ մեծ թվով ինքնառաջադրվել են՝ խորհրդարան մեմելու, իշխանություն դառնալու կամ վերադառնալու հավակնությամբ ու երկիրը ներկա փորձություններից հանելու վասակ խոստումներով: Ո՛ւմ ընտրի նրանցից մի մասին չճանաչող, մյուս մասին ցավով սրի լավ ճանաչող մյուսը կամ ընտրողը այսքան հիասթափություններից, հուսաբարություններից ու փորձանից հետո: Իսկ... դեմ է:

ՏԲԸՄ նախագահ Պերճ Մեդրակյանը ներկայացրել է իր անմիջական նկատարումները 2020 թ. Արցախյան դաժնորեն հեղափոխության մասին

Պաշտպանության հետ առաջին անգամ Հայաստան եւ Արցախ կասարած իր այցից ընդամենը 24 ժամ անց, Նյու Յորք վերադառնալուց, ՏԲԸՄ նախագահ Պերճ Մեդրակյանը ժամանակ տրամադրեց ՏԲԸՄ անդամներին ու բարեկամներին վերջիններիս հարցերին դասասխատելու համար: Նա իր անձնական նկատարումներն ու խոհերը ներկայացրեց առկա իրողությունների վերաբերյալ, ընդ որում, դա անելով յուրօրինակ դիտարկումներով՝ որդեկապ չհետադարձելով զրոյալ կազմակերպության ղեկավար 20 Տարի Ընդունակ, եւ որդեկապ, որը վերջին 30 տարիներին սարքեր ղեկավար դերերում առնչություն է ունեցել Հայրենիքի հետ: Նա խոսեց այն մասին, թե այդ տղայություններն ու եզրահանգումներն ինչպես կարող են դրվել առաջիկա ամիսներին ու տարիներին ՏԲԸՄ առաջնությունն առաջ մղելու նպատակով մշակվելիք ռազմավարությունների ու լուծումների հիմունք: Ահա այդ ոչ դաստիարակական հարցումասխատանի հիմնական դրույթները:

- Ո՞րն էր դաժնորեն հետ ձեր առաջին այդ նպատակը:

- Անկեղծ ասած, վճռել էի անձամբ եւ ամենասարքեր կողմերից ակնառեստ լինելու դաժնորեն հետնանումներին: Միանշանակ է, որ Հայաստանի ու Արցախի, եթե ոչ ողջ հայության համար չափազանց բարդ եւ դառը նոր իրողություն է ստեղծվել: Մի բան է, երբ հեռվից հեռու հետնում ես լուրերին ու խոսուսում լավատեսական աղբյուրների հետ, միանգամայն այլ բան, երբ անձամբ ես զննահասում ու

«մարտում» իրադրությունը:

Ամենից առաջ, ՏԲԸՄ Հայաստանի նախագահ Վազգեն Յակոբյանի հետ ուզում էինք հասկանալ ժողովրդի մոտ առկա տրամադրությունները: Ի վերջո, նրանք այն մարդիկ են, որոնց ՏԲԸՄ-ն ծառայում է սարքեր ուղղություններով, լինի կրթության, մշակույթի, մարտահրավերային օգնության, թե սոցիալ-սնտեսական զարգացման գծով: Մենք ձգտում էինք ցփվել հնարավորինս շատ մարդկանց հետ, ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ Արցախում: Մենք ուզում էինք լսել Հայաստանի հարավային շրջաններից տեղահանված ընտանիքների, ինչպես նաեւ իրենց սները հարկադրաբար լքած եւ հրադադարի համաձայնագրից հետո ինքնավար Արցախից մնացած սարածիններում բնակություն հաստատած մարդկանց վկայությունները: Նաեւ ուզում էինք հանդիպել տեղի հոգեւորականությանը եւ սեփական ազգերով տեսնել Արցախի եկեղեցիներին ու հնագույն սրբավայրերին աղբյուրական ուժերի դաստիարակման վրաս, որոնք դեռեւս առկա են: Միայն դրանից հետո կկարողանայինք կոռադասված ռազմավարական որոշումներ կայացնել այն մասին, թե այսուհետ ինչ պետք է անի ՏԲԸՄ-ն, դարձել, թե ինչպես են այս դաժնորեն ողբերգական հետնանումներն անդադարեցնել մեր ընթացիկ գործունեության վրա ու առաջարկել նոր գերակայություններ առաջ ընթանալու համար: Ահա այն հարցերը, որ ունեինք մեր մտում:

- Կներկայացնե՞ք ձեր երթուղին:

«Թող ամեն մարդ ընտրություն կատարելիս հիշի անցյալը, գնահատի ներկան ու մտածի ապագայի մասին».

Պավիթ Գրիգորյան

ռազիսությունը մեր հասարակության որոշ շերտերի հետ ինչ անողորմ է վարվել: Անգրագետ մարդը չի կարողանում գնահատել իրավիճակը, իրականությանը մոտենալ ճիշտ կողմից եւ դրա հետնանումով բախվում է բազմաթիվ արհավիրների՝ ընդհուպ հայրենագրվման, դառը մի իրավիճակ, որի մեջ այսօր աղբյուրն է Հայաստանը:

Ինձ ցավ է դաժնորեն այս վիճակը, որովհետեւ քանի կրթության մակարդակը ցածր է, քանի քաղաքական հասարակությունը կառուցվել է անհնար է, իսկ քաղաքական հասարակության բացակայությունը կորստաբեր է, դեռությունը միշտ անկայուն է, հստակ մոտեցում չկա լավի ու վատի նկատմամբ:

-Կրթության որակի ցածր աշխճանի համար ամենաշատ մեղադրում են ՀՀ-ին:

-Այդ առումով որեւէ մեկը չի կարող հերքել, որ վերջին տեսումն սարիներին ամենացածր դերը կրթությանն է սրվել, իսկ դա ազգային ողբերգություն է:

Իհարկե, չեն էլ կարող մղնել, որ կրթության մակարդակը զրո է, թե ոչինչ չի արվել, բայց վիճակն իրոք սարսափելի է: Դրա մեջ, անուշ, միտում չի եղել, եղել են թերացումներ եւ կողմից թերացումներ, համագամներ, որոնք սարիների ընթացում ավելի են արմատավորվել ու ստեղծել այս դաժնորեն: Բայց միայն մեղադրանքներ հնչեցնելուց հետո խնդրում են հիշել, թե ՀՀ-ի ղեկավարման սարիներին Հայաստանը միջազգային հարթակներում կրթական ինչպիսի ձեռքբերումներ է ունեցել, մեր ուսանողներն ու մասնագետներն ինչ գյուրեր ու նորույթներ են բերել տեղական ու միջազգային կրթական շուկա: Նաեւ նկատում ենք, թե այդ սարիներից սկսած՝ ամեն սարի քանի երկրից են ուսանողներ գալիս՝ մեզ մոտ ուսանելու: Դրոյան, Ուզբեկստան, Սիրիա, Կիտե-

- Երջանիկ դաստիարակությունը իմ այցը համընկավ հունիսի 3-ից 6-ը Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախադրած ծագրված այցի հետ: Երթուղին բավականին հանդուգն ու հավանական վստահությունով հագեցած ծագրեր, որը մեզ պետք է հնարավորություն տա լինելու Սյունիքում, Արցախում եւ այժմ արդեն Ադրբեյջանի կողմից զավթված ու ռուս խաղաղադատարանների կողմից մշակող հայկական սարածիններում: Չորս օրվա ընթացքում մենք կարողացանք այցելել Սյունիքի սահմանամերձ Շուռնուխ գյուղ՝ հանդիպելով տեղահանված ընտանիքներին, որոնց իրենց սներից վստահվել են այժմ արդեն գյուղի կեսը բռնազավթած ազգերի կողմից: Մենք նաեւ հանդիպեցինք Գորիսի բնակիչներին եւ այս մարդիկ նահատակների համար նոր հիմնված գերեզմանատանը հարգամի սուրբ մատուցեցինք իրենց կյանքը զոհաբերած հերոսներին: Արցա-

խում զսնվելիս վճռեցինք անդադարն այցելել հիմնավոր Ամարա եւ Գանձասար վանքեր: Իհարկե, մենք ցփվեցինք Արցախի ժողովրդի եւ որդես նոր իրողության մաս նաեւ ռուս զինվորների հետ եւ, մինչեւ անգամ, այցելեցինք ռուսական ռազմաբազա: Այդ ամբողջ ընթացքում, ուր էլ այցելել ենք, զգացել ենք աղբյուրական ուժերի ներկայությունը:

- Ինչպե՞ս կգնահատե՞ք ընդհանուր իրավիճակը:

- Ես կասեմ՝ լարված, հաճախ առնելով սարածագրանի նոր աշխարհադաժնական իրադրությունն ու գալիք խորհրդարանական ընտրությունները Հայաստանում: Լարվածությունը նպատակ է նաեւ անորոշության այն թանձր շղարճը, որը դասել է ողջ երկիրը, ինչպես նաեւ այն անսահման ցնցումն ու վիճը, որ դարձրել է հայության ամենասարքեր շերտերին:

Իրադրությունը փխրում է՝ հաճախ առնելով առկա բազմաթիվ անհայտներն ու գործոնները: Ղեկավարման հետ կապված ակնհայտ խառնակություն է սիրում, որն էլ ավելի է խորանում հունիսի 20-ին կայանալիք խորհրդարանական ընտրությունների նախաշեմին քաղաքական կուսակցությունների կողմից դրսեւորվող դաժնորեն քաղաքական հետադարձությունը: Դրան գումարած Հայաստանի սուվերեն սարածինների նկատմամբ դրսեւորվող ագրեսիան, մինչ օրս Ադրբեյջանում դաժնորեն ռազմագերիների խնդիրը, ինչպես նաեւ հանրությանը դասած անամոխի վիճը՝ կապված 5,000 հայների կորստի հետ: ➔12

➔1 2018 թվականի մասին շատ չեն ուզում խոսել, որովհետեւ հեղափոխություն կոչվածը, այդ խելակասակությունը մեր թեմաների դավադիր ծագրի արդյունքն էր, թեմաները ներսի դավաճանների հետ կարողացան հասնել իրենց նպատակին:

-Բայց ինչպե՞ս հաջողվեց ձեր նշած դրսի ուժերին այդպիսի մեծ գործողություններ իրականացնել անկախ Հայաստանում, որը ԱԱԾ, ներքին եւ արտաին հետախուզություն ունի:

-Հասկանում եմ՝ ուր եք սանում խոսակցությունը: Հավասարեք, մեր հասուն ծառայությունները գործել են ըստ դասաճի, բայց իմացեք, որ երկու արտաին թեմանու դեմ դաժնորեն ավելի հետ է, քան մեկ ներքին, քանի որ դժվար է դիմագրավել արտաին թեմանում այն ժամանակ, երբ մեկը, ում եղբայր ես համարում, զինակից ես համարում, մեջքից հարվածում է քեզ: Հուսով եմ՝ դուք էլ հասկացաք ես ուր եմ սանում խոսակցությունը:

-Քարոզարկների ժամանակ հանդիպում ենք ամենասարքեր մարդկանց, նաեւ նրանց, որոնք 2018-ին փախվել են ձեզ, դժվար չէ՞:

-Դժվարությունն այստեղ կարելու չէ, կարելու է այն է, որ ես հասկանում եմ նրանց, որովհետեւ նրանք իմ հայրենակիցներն են, իմ եղբայրներն ու քույրերը, ինձ դեմ այս երկրի հետ լավ հույսեր ու նպատակներ կարողություն: Ինչ խոսք, նրանք սխալվեցին, սխալ՝ որից օգտվեցին հասուն մարդիկ ու մեզ կործանման սարան, բայց ոչ ոք անսխալական չէ, նրանք հիմա գիտակցում են երկրի առաջ ծառայած խնդիրները եւ դաստիարակ են իրենց փնտրվելու լուծել այն, ուստի ես ձեռք եմ մեկնում նրանց՝ առանց վերադարձության ու փնտրելու: Ես երբեք չեմ կարող վերադառնալ ունենալ իմ հայրենակցի հանդեպ, դա դեմ է իմ սկզբունքներին:

-Ասում եմ՝ հասարակարգերը խախտվում ու խաբվում են նաեւ կրթության բացակայության կամ թերի ներկայության դաստիարակ, կիսո՞ւմ եք այդ տեսակետը:

-Այո: Այսօրվա աղետալի վիճակն ուղիղ կապ ունի մեր կրթական ցնցիկ հետ: Տավոք, դուք տեսնում եք, թե այսօր անգ-

2017թ.-ի հունվարը: Մեքոն քաղաք է՝ քաղաքի սակ:

-Պարոն Գրիգորյան, դուք «Պատիվ ունենալ» դաժնորեն 20-րդ համարն եք, բայց բոլորը գիտեն, որ այլ՝ համարժեք ուժ ունեցող կուսակցությունում, կարող էիք, օրինակ, առաջին տասնյակի մեջ լինել:

-Այո, կարող էի, բայց ես դրոսակ փոխող չեմ, ձամբար փոխող չեմ: Ես հավասարեմ եմ մնում իմ սկզբունքներին, ես դա իմ ամենամեծ, անձեռնմխելի կառնակն է:

-Ասում եմ՝ ձեր քաղաքական թիմը Ռոբերտ Զոհարյանի քաղաքական թիմի հետ հաճախ է, հակառակորդներ եք:

-Ոչ, եւ մենք, եւ Ռոբերտ Զոհարյանը՝ իր թիմով, դաժնորեն եմք մեր հայրենիքը թեմանում սված, մեր բանակն ու սնտությունը քաղաքական կառնակայանի դեմ, այսինքն՝ մենք դաժնորեն եմք հանում մեկ ընդհանուր գաղափարի:

-Պաշտպանության մասին ասելիք ունե՞ք:

-Այս դաժնորեն խելեց հազարավոր կյանքեր, այսինքն՝ հազարավոր երեխաներ կորցրին իրենց հայրերին ու որդե մնացին, դեմ է հոգ սանենք նրանց մասին, նրանց համար հնարավոր աղաքակցում մանկություն աղաքակցում ու ստեղծեմք այնպիսի հզոր երկիր, որտեղ երեխաների ամենամեծ կորուստը խաղալիքը լինի:

-Նաեւ հազարավոր վիրավորներ ունենք, մարդիկ, որոնք մեծ մասն այլեւս չի կարողանալու առաջվա դեմ աղբյուր, մենք դասում ունենք նաեւ նրանց, որովհետեւ նրանք իրենց աղաքակցում զոհել ու դժգոյն են դարձրել հանում մեր դաժնորեն աղաքակցում:

-Ընտրություններին մնացել է երկու օր, ինչ խորհուրդ կսալիք մարդկանց:

-Թող ամեն մարդ ընտրություն կատարելիս հիշի անցյալը, գնահատի ներկան ու մտածի աղաքակցում մասին: Այսօրվա: Գ. Գ.

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ղզղ, որոճետուր

Աղագան գիտությանն է դասկանում

հայ, հիմա էլ կարծես ի վիճակի չենք գնահատելու մեծահասակությունը որդես մեծագույն արժեք, որդես կարելու առ- հավասարաբար ֆաղափակիր ազգերի Եւր- ֆուր ԳՏՆԵՆԻ ԿԱՐԵՆՈՐ ԳՐԾՈՆ ՈՒ ԱՄԵՆ ԻՆՉ ՔՈՂԱԾ ԸՆՏՐՈՒՄԻՆԵՐ ԵՆ ԿԱՆԳԿԱԳ- ՆՈՒՄ: ԱՍՎԱԾ ԻՄ, ԵՔԵ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԸՐ ԿՍԱՆԳՎԱԾ ԵՒ ՔԵՆԱՄԻՆ ՕՐԵԳՈՐ ՍՈՒՂՈՒՄՈՒ ՈՒ ՆԵՐԾԾՈՒՄ ԵՒ ՎԵՐ ՏԱՐԱԾԻ, ԸՆՏ- ՐՈՒՄ ՈՒ ԸՆՏՐՎՈՒՄ ԵՆ ԻՆՉ ԱՆԵՆԻ:

Պակաս ցավալի չէ նաեւ այն, որ այս ամենին ակնդէտ հետեւող մեր դաճա- կիցները, որ վերլուծում են կասարվող ի- րադարձությունները, իրենց կարող են հարց տալ՝ վերջապէս հայ ժողովուրդը սեփական ժողովուրդն ունենալուն ու- նա՞ն է, թե՛ ոչ: Վստահ եմ, եթէ համոզ- վեմ, որ իրադէտ ունակ ենք, աղագ կա- խաճեն մեզ հետ, կօգնեն, եթէ ոչ՝ ֆայլ առ ֆայլ կզիջեն: Իսկ մեր հասարակու- թյունը, որ այդդէտ էլ չհասկացավ ու չի ընկալում աղէտի ողջ ծավալը, որ օճա- րները միասին օգնում են բացառա- յապէս իրենց Եւրոպայի ելլելու եւ բացա- ռապէս իր ինքնատիրոջանը ճեր կանգ- նողին, չի ընկալում, որ անվստահութեան խնդիրները գնալով սրվում են:

Ստեղծվել է մի իրավիճակ, երբ իճա- նություններից ոչ ղակաս զգացմունքա- յին ու աղմկաճաճ են նաեւ ընդդիմադի- րները, որն էլ իր հերթին է բարդացնում վի- ճակը: Ընդունում ենք, որ ղաճերագնում ղարճությունը, հազարավոր զոհերն ու խեղված ճակատագրերն ազղում են, զե- ղիճարող դարճնում է մոցիաները, այնինչ ֆաղափական հարթակում ղեճք է բղր դեղմերում զուտղ ու սառնասիճ լինել, զրագէտ ու անսխալական, որ հնարավոր դառնան ցանկալի սղասելիներն իր- կացնելը:

Հարկավոր է հասարակութեան հետ մափսիմալ անկեղծ լինել, չխաղալ հան- րութեան հոյզերի վրա: Արճափն աճխա- ղին հասկանալի ցույց տալ, որ իճաճնու- թեան հավակնողներն արկաճախմիրներ ու աղիթից օգսվողներ չեն եւ օգսազո- ճելով հասարակութեան կարող ուճերին՝ բացառապէս նոր իրականութեանը հա- մարճեք աճխասանալային օրակարգ կճե- ավորվեն ու կղեկավարվեն դրանով: Որ նախընթացական դույթները ղեճք է լինեն ոչ թե զրավիչ ու ֆաղցր, այլ իրճեսա- կան եւ հիմնավոր խոսոսումներ, թույլ չտալ անհեթեթ եւ աններելի սխալներ, որ- ղիսիք հանդուրճվեցին վերջին տարիներին: Հարկավոր է հասարակութեան հետ դճվարին երկխոսութեան մեջ մճնել, լսել նրան եւ հիմնավոր կառուցել աղագայի ճեւլականը: Ձերբազատվել ղեճական մճաճողութեան այս համաճարած դիճի- ցիցից, երկում կասարվող բղր անօրի- նակություններից, դրամաճորհների ու հավելալճարների ճեւֆով ֆինանսա- ղեան մոճիվացված անլությունից:

Գաղճնիք չէ, մեր հասարակութեանը համաճարած համացանցի ու բջջային կաղի ճամանակաճջանում լուռ ու

մունջ հանդուրճեց, որ ղաճերագնի ողջ ընթացում իրեն խաբեն, որ իր կազմա- կերմվածութեան եւ անլրջութեան առու- մով երկիրն իջեցնեն չճանաչված ղե- ճութեան կարգավիճակի, իսկ այսօր բարճ ամբիոններից հորդորեն կրկին ի- րենց արճոնեն երկրի կառավարումը: Այ- սօր իսկաղեւ սթափվել է ղեճք, ման- մունը օրախնդիրներից վեր կանգնել, որ- ղեճաղի հնարավոր լինի փրկել նախ եւ ա- ռաջ մեր ղաճիլը, խիղճն ու հայրենիքը: Որդեճաղի զալիք սերունդների առջեւ ա- մոթով չմնանք, նրան փոխանցենք ոչ միայն եռաբղրներ, ոչ թե զոհի, ղարճ- վածի, այլ հաղթողի ու ֆաղափակիր լի- նելու զոյի հոգեկեթսվածիք:

Գզվոճոցի ու իրար թերութեաններն ի ցույց դնելու ճամանակ չունենք, ֆանի որ ճաճ վճանգավոր է դրանով ղեճութեան չունեցող որակներով վարակված հասա- րակութեանը ուճի բերել: Հարկավոր է անմիջաղեւս բղր ՁԼՄ-ներն ու մեղիա- կոմիսիկացիաները օգսազորճել եւ հա- սարակութեանը ղարգ սսել, որ կան ան- ճրջելի իրողութեաններ, որ ղեճական մճաճողութեան խնդիրը նոր իրական ղայմաններից ելլեր եւ զարգացման հե- ռանկար ճեւավորելն է: Ամենասեղմ ճամկեճոն բացառապէս զորճ անելու ընդունակ հայրենաբնակ եւ սղիոռֆա- հայ մասնագէտներից ճեւավորել կառա- վարութեան եւ սկսել ֆաղափական դաճեճ մափունը ղաճախաբար այնեղ հայճն- ված «ամենագէտ» կերղարներից: Աղ կառավարութեան թիվ մեկ խնդիրը ղեճք է լինի իրավիճակի կայունացումը, հա- մահայկական նոր օրակարգի հիման վրա նոր ֆաղափական հոսանքի ճեւավոր- ւումը, որում ներառնված կլինի ղեճա- կան մճաճողութեան եւ ղորճեխիոնալիզ- մի սերուցը: Հակառակ դեղմում ոչ մի բարեկան երկիր ու խաղաղաճ ոչ կցան- կանա եւ ոչ էլ կկարողանա փրկել ղե-

ճութեան ունենալու անընդունակ զանգ- վածին եւ չի հաջողվի ճեւավորել հե- ղաճերագնայան վերնախավ, որը կառաջ- նորդի ազղին:

Ասելիք ճաճ կա, բավարարվենք այսֆա- նով: Միայն ավելացնենք, որ չափից ա- վելի սահմանաղարճեր մեր հասարակու- թյունը, չնայած օրենքի հսակ արգելին, հիմա էլ հանդուրճում ու ճաճ հանգիստ է վերաբերում այն իրողութեանը, որ թե իճ- խանական եւ թե ընդդիմադիր թեւերը դեռ ճաճ վաղուց սկսել են նախընթաց- կան ֆարղաճալմ ու կրակոճ եղույթներով ինչֆան կեղոճ լվացք ունենք ղար- զում են աճխարհին ու անչափ մեճ հա- ճույք ղաճառում հասկաղեւս մեր ոչ բարեկաններին: Օրինական հարց է ա- ռաջանում՝ իսկ ո՞րն է ելլը աղագայում այստեսակ իրավիճակներ չունենալու համար: Իհարկե, ես ամենագէտ չեմ, սա- կայն հանողված եմ, որ ներկա աճ- խարհն ու դրա աղագան գիտութեանն է ղաճկանում: Ավելի ֆան վճախ եմ՝ կզո- յաճեսեւն այն ժողովուրդները, որոնք չիճնչ չեն խնայի գիտութեանը զարգացնելու զորճում: Մի բան, որը մեզանում խիստ կաղում է: Դրանում համոզվելու համար բավական է դիճարկել ընդամենը ամե- նաղարգ մի իրողութեանը: Այսօր մեզա- նում գիտութեան բնագավառում աճխա- սողի միջին աճխասավարճը կազնում է հանրաղեճութեանում առկա միջին աճ- խասավարճի կեսից էլ ղակաս մասը: Համեմատութեան համար նեճնք, որ Ռու- սասանի Դաճնութեանում գիտութեան բնագավառի աճխասողի միջին աճխա- սավարճը երկում առկա միջինին զերա- զանցում է չորս, Չինասանում եւ Հնդկասանում՝ վեց, իսկ Իսրայելում տան անգամ: Կարճում եմ, այս օրերի նա- խընթացական եռուզեռն ու այն սղուր ղաճկերը, որ ներկա վարչակարգի հեճե- փց ֆայլում, նրա յուրաֆանչուր ասաճը հալած յուղի ճեղ ընդունում են համեմա- ճաբար ցածր ինճելեկի կողմերը: Ան- կասկած՝ սղասելիներն էլ աղագայում նույն համամասնութեանը կարճանագր- վեն: Կարճ ասած՝ ովքեր էլ զան իճխա- նութեան, այս իրավիճակը ղեճք է հսակ ղաճկերացնեն եւ ճամ առաջ ֆայլեր կա- ճարեն հեճց այս ողղութեանը, ֆանի որ դա կուճեղացնի երկիրն ու բանակը, կանրաղմդի մեր ղաճեղանունակու- թյունն ու միջազղային հեղինակութեանը եւ վերջաղեւս հնարավորութեանը կըն- ճեղի ֆայլելու ֆաղափակիր ազղերի Եւր- ֆում եւ ամենամոճ աղագայում կաղա- հովի անխուսափելի հաղթանակներ կյանքի բղր ասղարեզներում:

15-30.05.2021

Իմ ընտրությունները

Հայասանի Հանրաղեճութեան Ազղային ժողովի ընճութեաններին ֆաղափական ուճերի եւ դաճիմների ֆարղաճալմը, հիմնականում, կառուցված է միմայնց ֆնմա- դաճելու, «հներ» եւ «նորեր» բազմաթիվ սխալների, բացթողումների, իճխանա- կան լճակների ոչ ճիճ օգսազորճելու, իրենց նեղ անճնական նղաճակներին օգսա- զորճելու համար: Ցավոք, ֆիչ են այն ֆաղափական ուճերը, որոնք ղաճարաս են, միաս- նաբար, 44-օղա ղաճերագնի հեճեսանները վեր հանելու, մեր ղեճութեան վրա կախ- ված անվճանգութեան մարճահրավերները վերլուճելու եւ դրանք հաղթախարելու իրա- ճեսական լուճումների մասին մճորելու, խորհրղակցելու, այղ լրջագույն հարցերի հա- մար մճակելու հսակ եւ հիմնավորված ճրագրեր:

Մենք, հասկաղեւս այս ընճութեաններին, մեճ լրջութեանը եւ խոհեմութեանը ղեճք է մոճենանք: Ձեւավորենք այնղիսի Ազղային ժողով, որը կառաջնորդի ոչ միայն փր- կելու մեր ազղին եւ ղեճութեանը վերահաս վճանգներից, այլեւ վերականգնելու մեր ազղային արճանաղաճութեանը, ունենալու զարգացած հասարակութեան եւ ճնե- սութեան, կանխաճեսելի աղագա: Զաղափական ուճերի, միավորումների մոճեցում- ներից, ճզոսումներից եւ ցանկութեաններից անկախ, իմներս ղեճք է կղմնորոճելնք, թե նրանցից ովքեր կարող են մեզ տանել վերը նեված խնդիրների լուճման, ընճու- թյուն կասարել ոչ թե անճնական նկրոններից եւ Եւրոպայի ելլելու, այլ ազղային- ղեճական մճաճողութեանը: Եթե մենք կերենք զարգացած, ուճեղ, հարուստ ու աղա- զա ունեցող ղեճութեան, կունենանք արճանաղաճիլ կյանք մեր երկում:

Ես հավաճում եմ, որ մենք ճիճ ընճութեան ենք կասարելու եւ կունենանք մեր ճա- մանակներին համահունչ Հայասան, կլուճվեն Արցաղի, ղեճական անվճանգու- թեան, ազղային կենսական հարցերը:

ՍՈՒՐԵՆ ՏՈՒՆՅԱՆ

Երկրի «դեմքը»

-Աղջիկ ջան, դու ավելի լավ է արի գնա կովը կթի,աթարը թափի, Նիկոլին ֆննադատելը ֆոբանը չի:

-Նիկոլ ջան, մենք հետո ենք, հեջ չնսածես, առանց ֆեզ հայ ազգը չունի հանգիստ ֆուն:

Երկրում ֆաղաֆաղական դատերազմ է հասունանում, հարյուրավոր, հազարավոր կարծիքներ են աստարեզ գալիս, ամբողջը հավաքվում է, բայց ո՛չ հայրենիք մահանջելու, եւ ո՛չ էլ գերիներին վերադարձնելու համար: Նրանք հավաքվում են վստահեցնելու, որ Փաշինյանն ինչ անում է՝ ձիոս է անում: Փաշինյանն էլ 2018 թվականի կախարդական փայտիկը ձեռքից գցել՝ եռագույն ժառանգությունով մուրճն է ձեռքին առել, Կոստյից Արարատ է հասցրել ու թափահարում է բոլոր բեմահարթակներում,ասելով, որ ժանգոտած մեխեր կան, որոնք հունիսի 20-ից հետո այդ մուրճով դեմք է հանի:

Չավակին կարոս հայ մայրերը այս իրականությունում չեն կարող ամրել: դատերազմից 8 ամիս է անցել, բայց տղաները դեռ գերի են Ադրբեյջանում: Իրենց զավակներին փնտրող ծնողները դեռևս կան դռներ են թակել, բայց մինչև օրս ոչ մի դատարանի չեն ստացել: Իսկ Փաշինյանը դատարանաբար նրանց չի մոռանում հիշեցնել, որ նրանք հոյակապ ֆաղաֆաղներ են:

ժամանակը խորացնում է նրանց վերը, անորոշությունը՝ բաց վերքերի վրա աղ լցնում: Ու

ամեն օրը կասարվածի հեծ հանակերպվելու,մեջքը ցսկելու փորձ է դառնում: Երկիրը դառնակաված է, դեմք է փորձել ել գտնել ձգձգվող ճգնաժամից:

Նաիրա Մարգարյանը դատերազմից երկու ամիս առաջ բանակ զորակոչված միակ որդու՝ **Ժիրայրի** ձայնը վերջին անգամ ուղիղ յոթ ամիս առաջ է լսել:Սոր ականջներում սակայն, որդու ձայնն է միայն, որ խոսացել էր վերադառնալ:

Անհետ կորած զինվորի մայր

Մարինե Մանվելյանը ասում է՝ որդին՝ Առոսը, գերության մեջ է, ընկերների հետ փակված է Բաֆլի բանսում: Մարինեն տղան էր, որ որդու հետ սրսով է կապված, դրա համար դատերազմի առաջին օրվանից զգացել է որդու ցավը, դժոխքի միջով անցնող նրա տառապանքը, բայց ո՛չ կորուստը:

Ժամնան, որը ավելի ֆան յոթ ամիս հազար ու մի դռներ է ծեծել որդուն գտնելու համար, հույսը չի կորցնում: Որդուն

սղատող կինն ասում է՝ նույն վիճակում հայտնված մայրերով միմյանց զանգում են, լուրեր փոխանակում ու իրար հուսադրում:Ժամնան յուրաքանչյուր խոսքից հետո համոզված ծեծում է, թե իր որդուն դեմք է ողջերի մեջ փնտրել եւ սղատում է, որ միմուճար որդին ողջ է վերադառնալու:

Նաիրան էլ, Մարինեն էլ, ժամնան էլ գիտեք մթնեցնում են, օրը լուսացնում միայն մի հույսով՝ որդիներին գտնելու, նրանց սրտի զաղջնիքն իմանալու, նորաբանների մասին լսելու, եւ դրանք իրագործելիս նրանց թե ու թիկունք դառնալու: Ամեն դատարանի մեջ ցավի զգացողությունը այլ փուլ է թեւակոխում: Ու այսպես՝ ֆանի՝ մայր կա այս երկրում:

Այս իրականությանը զուգահեռ որդու շիրմի մոտ նստած,ձեռնակախառն մազերով, սեւազգեստ մոր կերպարանքն է, ում սրտում, մտքում, գրկում միտոս ողջ է իր զավակը:

Տիկին **Փրուզան** ամրելու իմաստ չի գտնում, ասում է, որ միակ սփոփանքը **Գոռից** ճառագող լույսն է,որն այնքան շատ է, որ տունն անգամ նրանից հետո էլ է այդ լույսով լի:

Տիկին **Նանոյի** մոտ երկակի զգացողություն է՝ երբ խոսում է **Նարեկի** մասին, կարոսից ժողովում է, բայց իրենցով զոհվելու փաստը՝ աչքերն անմիջա-

դես թրջվում են: Անկեղծանում է՝ մինչև օրս հիմա չի հավաստում, որ տղան չկա, եւ սղատում է Աստուծո հրաշքին...

Գեւորգյանների ընտանիքում կնոջ լաց, ու մանկան գրգռուն ծիծաղ է լսվում: Տիկին **Արեւիկը** սգում է Արցախում զոհված որդիների՝ **Գեւորգի** ու **Կարենի** մահը, իսկ նրա փոքրիկ թոռնուհին, որին կոչել են տատի անունով, ուրախանում է նվեր ստացած սիկնիկի համար: Ավագ որդին՝ **Գեւորգը**, սիրում էր գրկել մորն ու դստերը: Ասում էր, որ միայն իր գրկում կարող է միաժամանակ երկու արեւ լինել:

Իր միակ որդուն **Յասմին** ունեւ է ունեցել՝ 39 տարեկանում: Պատանում է, որ որդին մարտական ընկերների հետ որոշել է փակել հակառակորդի ճամփան, մինչ մյուսները մարտադաշտից դուրս կերտին վերադառնալ:Տիկին **Յասմին** ասում է, որ տղան իր աչքերին չեն կարողանում նայել.չէ՞ որ **Կադի-ճակ** իրենց փրկեց, իսկ իրենք նրան փրկել չկարողացան:

Նրանք մի դառնալու են՝ գերիներին վերադարձնեն կամ դատերազմի հանցագործները դատվեն: Կյանքը շարունակվում է նրանց համար, ովքեր դատերազմից առաջն ու հետոն էլ չեն տարբերվում, հիմա էլ է վերին արնածոր, մեծազգող, չափազանց նրանց համար: Ու ամեն օր մոր տատանակ դատարաններ, սիրտ խոցող, կեղեփող, սղատող:

ՆԱՍՏԻԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Կա՞րողյո՞ք արդյոք արդազա...

Արտադրող խորհրդարանական ընտրություններին մնացել են հաշված օրեր:Այս ընտրություններն ըստ էության տարբերվում են նախորդներից: Ողջ երկիրն ակտիվ նախընտրական եռուզեռի մեջ է: Թվով 23 կուսակցություն եւ 4 կուսակցությունների դաշինք է գրանցված ընտրություններին մասնակցելու համար:Փոքր երկրի համար սա զգալի թիվ է: Սակայն բոլորի համար էլ դարձ է,որ հիմնական դաշինքը ընթանալու է վարչապետի դաշինքի հետ Նիկոլ Փաշինյանի դեկավարած «Զաղաֆաղական դաշինք»-ի հետ: ԳԳ 2-րդ նախագահ Ռոբերտ Զոհարյանի գլխավորած «Հայաստան» դաշինքի միջոց: Նախընտրական ֆարգաբազմը վկայում է այն մասին, որ այս ընտրությունները թե՛ են լինելու: Փոխադարձ մեղադրանքներ, գրադարաններ, լարված մթնոլորտ. սա՛ է ֆարգաբազմի հիմնական դատերազմը:

Հայ-ադրբեյջանական սահմանային լարվածությունն անգամ չզգուցեց նախընտրական կրեթը:

Նախընտրական ֆարգաբազմի ամենաուճառազմը երեւոյթներից մեկը «Զաղաֆաղական դաշինք» կուսակցության «Արդազա կա» կարգախոսն է:Սա լայն ֆննարկումների տեղիք սվեց, արժանանալով ժողովրդի զգալի մասի ֆննարկություններին եւ դժգոհություններին: Եթե այս կարգախոսով հանդես գար ուրիշ կուսակցություն կամ դաշինք, այն նման վերաբերմունքի դժվար թե արժանանար: Սակայն վերջին 3 տարիներին երկիրը դեկավարող Նիկոլ Փաշինյանի կուսակցության դեմքում այն, մեղմ ասած, չի հանդուճում:

Շատերը եւս այն կարծիքին են,որ Հայաստանում արդազա կա, սակայն ոչ Փաշինյանի իշխանության հետ:

Չմայած նրան, որ մի շարք բջջային կամ համացանցային հարցումներ վկայում են Նիկոլ Փաշինյանի համեմատաբար բարձր վարկանիշի մասին, վերջի-

միս ու նրա թիմի հանդեպ բացասական վերաբերմունքը երկրի մերսում եւ սփյուռմուն օր օրի մեծ թափ է հավաքում:

Կառավարման ընթացքում Փաշինյանը չկարողացավ կամ էլ չհասցրեց զգալի փոփոխություններ անել երկրի մերսում, որոնք կբարելավեին իրեն իշխանության բերած ժողովրդի կյանքը եւ արդուսը:Փոխարենը երկիրը հայտնվեց անդունդի շեմին,կորցնելով իր անվտանգությունը:Այս ամենի դատարանները հայտնի են բոլորին:

Փաշինյանի վերընթացվելու հարցում դեռեւս նրան օգնության է հասնում ժողովրդի այն մասը, որը ոչ թե համակրում է վերջինիս, այլ դարձապես խուսափում է նախկին իշխանությունների վերադարձից:

Անգեմ աչքով էլ երեւում է, որ մերկա դեկավարությունը սղառել է իրեն: Այսպիսով հնարավոր է արդյոք արդազա կերտել սղառված ուժի հետ: Այս հարցի շուրջ

զրուցեցինք ընտրագանգվածի որոշ ներկայացուցիչների հետ:

«Ինչ արդազայի մասին կարող է խոսք գնալ այս իշխանությունների օրոք: Ադրբեյջանցիներն արդեն ներխուժել են Հայաստան,իսկ իշխանությունները ոչ մի դատարան գործողություն չեն իրականացնում, որդեգրի արդազայի իրենց ֆաղաֆաղների անվտանգությունը: Եթե այսպես շարունակվի, մի օր էլ թեմամի մայրաքաղաք կհասնի: Մենք կորցրել ենք մեր անվտանգությունը սեփական երկրում, էլ ի՞նչ արդազա նրանց հետ», - նշում է Երեւանի բնակիչ 41-ամյա **Արամայիսը**:

«Այո, ես վստահ եմ, որ Հայաստանում արդազա կա, սակայն ոչ այս իշխանությունների հետ: Նրանք ֆայթալեցին, դառնակեցին եւ թուլացրեցին երկիրը: Խնդիրը միայն դատերազմում դարձվել է: Դրանից առաջ եւ հետո էլ Փաշինյանն ու իր թիմը արդյունավետ եւ օգտակար ո-

չինչ չարեցին երկրի համար: Նրանք շատ լավ խոսում են, սակայն չեն գործում: Այնպիսի տղաքություն է, ասես երկրում ֆառս լինի: Եթե այս իշխանությունները վերընտրվեն, կարելի է մտածել երկիրը լիելու մասին», - ասում է 38-ամյա **Կարինեն**:

Շատ են նաեւ այն մարդիկ, որոնք դատարանվում են չմասնակցել զալիք ընտրություններին:

«Ես եւ իմ հարազատներից շատերը որոշել ենք բոլորով այս ընտրությունները՝ չմասնակցելով դրանց: Մենք արդազա չենք տեսնում ոչ այս իշխանությունների եւ ոչ էլ նախկին դեկավարությունների հետ: Իսկ նոր ուժ, որը կարող է իրադատ արդազա ստեղծել մեր երկրում, չկա: Երկրի արտաքին դատարան օր օրի աճում է,արտաքին ու ներքին անվտանգությունը գնալով նվազում, բավարար թվով աշխատատեղեր չկան, էլ ի՞նչ արդազայի մասին են խոսում այս իշխանությունները, որոնք ձախողեցին բազում ոլորտներ: Սակայն արդարության համար ասեմ, որ այս բոլորը երկար տարիների խնդիրներ են :Բայց մեկ բան հստակ է՝ այս իշխանությունները թույլ են երկիրը կառավարելու համար», -հայտնում է դատերազմի մասնակից 26-ամյա **Գուրգենը**:

Զաղաֆաղների հետ զրույցները փաստում են, որ ժողովուրդը հուսախաբ է եղած իշխանություններից, չնայած Նիկոլ Փաշինյանի իշխանության վստահելի համբավի մասին խոսող վիճակագրական տվյալներին: Մայիսի 28-ը մենք նշեցինք առանց Շուշիի, մի Հայաստանում, ուր անարգել ներխուժել է թեմամի եւ շարունակվում է մնալ անդադրված: Այսպիսից հետո կա՞ արդազա այս երկրի եւ այս իշխանությունների հետ:

ԳԵՎՈՐԳ ՄՈՂՈՎՅԱՆ

